

STATUS FOR VERNEVERDIGE KULTURMINNER I UTVALGTE KOMMUNER

Riksantikvarens miljøovervåkingsprogram 2015-2019
Saltdal kommune
Nordland fylke 2017

Dammann, Åse

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)
 Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo
 Telefon: 23 35 50 00
www.niku.no

Tittel STATUS FOR VERNEVERDIGE KULTURMINNER I UTVALGTE KOMMUNER Riksantikvarens miljøovervåkingsprogram 2015-2019 Saltdal kommune Nordland fylke 2017	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 53/2019	Publiseringsdato 31.05.2019
	Prosjektnummer 1020963	Oppdragstidspunkt 2017
	Forsidebilde Fraflyttet husmannsplass i Standarddalen, Saltdal (18400205044-046). Foto: ÅD/NIKU 2017	
Forfatter(e) Dammann, Åse	Sider 48	Tilgjengelighet Begrenset
	Avdeling Bygning	

Prosjektleder Åse Dammann
Prosjektmedarbeider(e) Nils Aage Hafsal
Kvalitetssikrer Joar Skrede

Oppdragsgiver(e) Riksantikvaren v/Kari Larsen
--

<p>Sammendrag</p> <p>I denne rapporten beskrives tap, endringer og tilstand for verneverdige kulturminner og SEFRAK-registrerte bygninger eldre enn 1900 i Saltdal kommune i Nordland fylke i perioden 2012-2017. Undersøkelsen er del av Riksantikvarens overvåkingsprogram «Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner», som gjennomføres ved kontrollregistrering i felt hvert femte år i 10 utvalgte kommuner. SEFRAK-bygninger i Saltdal ble kontrollregistrert for fjerde gang i 2017. 27 % av SEFRAK-bygningene i det opprinnelige undersøkelsesgrunnlaget i Saltdal har gått tapt siden midten av 1980-tallet. Det årlige tapet i perioden 2012-2017 er på 0,7 %. 45 % av de gjenstående SEFRAK-bygningene er endret, 11 % er truet og 1 % er sterkt truet. Tilstanden er bedre for verneverdige kulturminner, som ble kontrollregistrert for første gang i 2017. Ingen av de 13 undersøkte bygningene var truet</p>

Emneord Kulturminne, verneverdig, SEFRAK, bygning, miljøovervåking, kontrollregistrering, tap, endring, tilstand, Saltdal, Nordland
--

Avdelingsleder

Annika Haugen

Forord

I denne rapporten presenteres oversikt over tap, tilstand og endring av SEFRAK-registrerte bygninger og verneverdige kulturminner i Saltdal kommune, basert på feltkontroll i 2017 i Riksantikvarens miljøovervåkingsprogram «Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner». Overvåkingsresultatene skal gi faktagrunnlag for målrettede tiltak i dagens og fremtidig kulturminneforvaltning. Analyser av tapsårsaker og forholdet mellom virkemiddelbruk og bevaringsgrad vil bli presentert i programmets sluttrapport i 2020.

NIKU takker for velvilje og hjelp fra huseiere, lokalbefolkning og kommuneforvaltning i forbindelse med feltarbeidet i Saltdal kommune i 2017.

Kontaktperson hos Riksantikvaren: Kari Charlotte Larsen.

NIKU, mars 2018

Åse Dammann

Innholdsfortegnelse

Tabelloversikt.....	7
Figuroversikt	7
Ordforklaringer	8
1 Sammenheng	10
2 Innledning	12
3 Datagrunnlag	13
3.1 SEFRAK-bygninger	13
3.2 Kommunalt verneverdige kulturminner	13
3.3 Statlig listeførte bygninger	14
3.4 Listeførte kirker	14
3.5 Utvalgte kommuner	16
3.6 Tidsintervaller	16
3.7 Registreringsparametere	17
3.8 Analytiske kategorier	19
3.9 Datainnhenting, lagring og analyse	20
3.10 Datagrunnlag Saltdal kommune 4. omdrev	20
4 Samlet resultat – verneverdige kulturminner	22
4.1 Kommunalt verneverdige kulturminner	22
4.2 Listeførte kirker	22
4.3 Vernet SEFRAK-bygninger	22
5 Samlet resultat – SEFRAK-bygninger	23
5.1 Tap pr omdrev	23
5.2 Akkumulert tap	23
5.3 Årlig tap	24
5.4 Tapsårsaker	24
5.5 Tilstand	24
5.6 Geografiske variasjoner	26
5.7 Samfunnssektor og sosial miljøsammenheng	26
5.8 A-B-C-endring	28
5.9 Annen endring	28
5.10 Sammenheng mellom tilstand og endring	30
5.11 Bygningskategorier	31
5.11.1 Bolighus/våningshus	33
5.11.2 Driftsbygninger	34
5.11.3 Mindre uthus	35
5.11.4 Utmarksbygninger	36
5.11.5 Sjøhus og naust	37
6 Virkemidler for vern	38
Kilder	41
Vedlegg 1: Samlet resultat 10 kommuner	42
Vedlegg 2: Detaljert resultat SEFRAK-bygninger Saltdal	43
Vedlegg 3: Registreringsparametere og analytiske kategorier	45

Tabelloversikt

Tabell 1 Opprinnelig antall SEFRAK-bygninger i 10 kommuner og antall undersøkte i 1.-4. omdrev	13
Tabell 2 Listeførte kirker i 10 undersøkte kommuner	14
Tabell 3 Karakteristikk og hovednæring i 10 undersøkte kommuner	16
Tabell 4 Befolkningsutvikling i 10 undersøkte kommuner	16
Tabell 5 Kontrollregistreringsår i 10 undersøkte kommuner	16
Tabell 6 Tap av SEFRAK-bygninger. 1.-4. omdrev	23
Tabell 7 Truete/sterkt truete SEFRAK-bygninger. 1.-4. omdrev	24
Tabell 8 Tap og tilstand fordelt på geografiske områder i Saltdal. SEFRAK-bygninger	26
Tabell 9 A-B-C-endring – SEFRAK-bygninger. 1.-4. omdrev	28
Tabell 10 Annen endring – SEFRAK-bygninger. 4. omdrev	28
Tabell 11 Tap, tilstand og endring for bygningskategorier i SEFRAK	31
Tabell 12 Nøkkeltall SEFRAK-bygninger. 10 kommuner. 1.-3. omdrev	42
Tabell 13 Nøkkeltall SEFRAK-bygninger. 6 kommuner. 4. omdrev	42
Tabell 14 Nøkkeltall kommunalt verneverdige kulturminner	42
Tabell 15 Nøkkeltall statlig listeførte bygninger verneklasse 2	42
Tabell 16 Nøkkeltall listeførte kirker	42
Tabell 17 Detaljert resultat SEFRAK-bygninger. Bygningstyper og bygningskategorier	43
Tabell 18 Detaljert resultat SEFRAK-bygninger. Sosial miljøsammenheng	44
Tabell 19 Detaljert resultat SEFRAK-bygninger. Samfunnssektor	44
Tabell 20 Detaljert resultat SEFRAK-bygninger. Tettbygd/spredtbygd	44
Tabell 21 Detaljert resultat SEFRAK-bygninger. Geografiske områder	44
Tabell 22 Registreringsparametere i overvåkingsprogrammet	45
Tabell 23 Kategorier av vernestatus	45
Tabell 24 Kategorier av bygningstyper	46
Tabell 25 Kategorier av samfunnssektor	46
Tabell 26 Kategorier av sosial miljøsammenheng	46
Tabell 27 Geografiske kategorier i 10 kommuner	47

Figuroversikt

Figur 1 Årlig tap av SEFRAK-bygninger i Saltdal kommune i perioden 2012-2017	10
Figur 2 Kart over 10 undersøkte kommuner	15
Figur 3 Tap av SEFRAK-bygninger. Fra venstre: 1., 2., 3. og 4. omdrev	23
Figur 4 Akkumulert tap av SEFRAK-bygninger. Fra venstre: 1., 2., 3. og 4. omdrev	23
Figur 5 Årlig tap av SEFRAK-bygninger. Fra venstre: 2., 3. og 4. omdrev	24
Figur 6 Andel truete/sterkt truete av 341 gjenstående SEFRAK-bygninger. 4. omdrev	24
Figur 7 Tap og tilstand fordelt på geografiske områder. 341 SEFRAK-bygn gjenstående 4. omdrev	26
Figur 8 A-B-C-endring – 341 gjenstående SEFRAK-bygninger. 4. omdrev	28
Figur 9 Andel truete SEFRAK-bygninger av 189 endrete (øverst) og 152 uendrete (nederst)	30
Figur 10 Akkumulert tap fordelt på bygningstyper i SEFRAK. 353 undersøkte i 4. omdrev	32
Figur 11 Tilstand fordelt på bygningstyper i SEFRAK. 341 gjenstående i 4. omdrev	32
Figur 12 A-B-C-Endring fordelt på bygningstyper i SEFRAK. 341 gjenstående i 4. omdrev	32
Figur 13 Tapte, truete og endrete «Bolighus/våningshus». 141 undersøkte i 4. omdrev	33
Figur 14 Tapte, truete og endrete «Driftsbygninger». 51 undersøkte i 4. omdrev	34

Figur 15 Tapte, truete og endrete «Mindre uthus». 110 undersøkte i 4. omdrev	35
Figur 16 Tapte, truete og endrete «Utmarksbygninger». 19 undersøkte i 4. omdrev	36
Figur 17 Tapte og endrete «Sjøhus/naust». 14 undersøkte i 4. omdrev	37

Ordforklaringer

SEFRAK-bygning

Bygning som inngår i SEFRAK-registeret, som er Riksantikvarens landsdekkende register over bygninger eldre enn 1900, samt yngre bygninger i nordlige områder. Bygningene er digitalt kartfestet via Matrikkelen. SEFRAK-registeret gir ikke vernestatus.

Kommunalt verneverdige kulturminner

I dette overvåkingsprogrammet: Kulturminner regulert til bevaring i hensynssone etter plan- og bygningsloven, og kulturminner prioritert i kommunale kulturminneplaner.

Listeførte kirker

Kirker som ikke er fredet, men som er vurdert av Riksantikvaren som viktige kulturminner og dermed underlagt særskilte saksbehandlingsregler etter kirkerundskrivet (Rundskriv T-3/00).

Statlig listeført bygning verneklasse 2

Statlig eid bygning som ikke er forskriftsfredet, men som er vurdert som verneverdig i en statlig sektors landsverneplan. Bygningene kan vernes ved reguleringsplan.

Omdrev

Kontrollperioder i overvåkingsprogrammet: Første omdrev (2000-2004), andre omdrev (2005-2009), tredje omdrev (2010-2014) og fjerde omdrev (2015-2019)

Tap

Bygningstap: Når bygningen er borte, sammenrast eller flyttet til annet sted

Tilstand

Bygningsteknisk tilstandsgrad: «Intakt», «Truet» eller «Sterkt truet»

A-B-C-endring

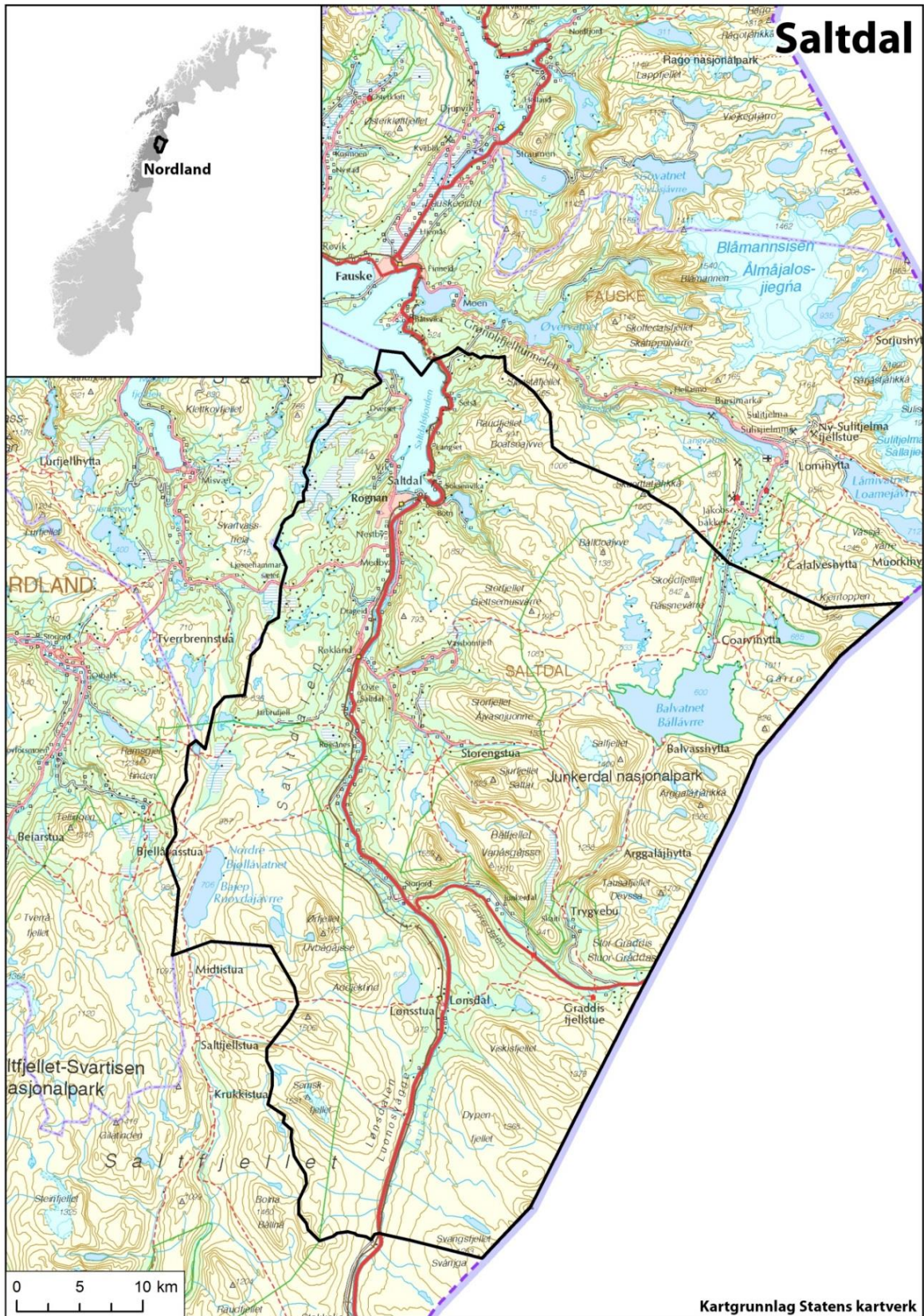
Bygningens endringsgrad: «A-endring» (stor volumendring), «B-endring» (mindre volumendring), «C-endring» (overflateendring)

Annen endring

Bygningsendring: «Deler av hus revet», «Tilbakeført til eldre uttrykk», «Dokumentert stilhistorisk tilbakeført»

Askeladden

Riksantikvarens database over fredete kulturminner og kulturmiljøer i Norge

1 Sammendrag

«Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner» er Riksantikvarens miljøovervåkningsprogram for verneverdige kulturminner og SEFRAK-registrerte bygninger eldre enn 1900. Ved feltkontroll skal det skaffes oversikt over tap, endring og tilstand for kulturminner i ti kommuner: Bø, Flora, Kautokeino, Melhus, Nittedal, Nord-Aurdal, Saltdal, Samnanger, Sandnes og Tromsø.

Effekten av vern

13 verneverdige kulturminner ble kontrollregistrert i Saltdal i 2017, og ingen av dem var truet. Til sammenligning var 13 % av SEFRAK-bygningene uten vern truet/sterkt truet.

Samlet resultat SEFRAK-bygninger

353 SEFRAK-bygninger ble undersøkt i Saltdal i 2017. 3 % var tapt siden 2012, som betyr et årlig gjennomsnittstap på 0,7 %. Tapsandelen har sunket i forhold til tidligere omdrev. Akkumulert tap av SEFRAK-bygninger siden den opprinnelige SEFRAK-registreringen på midten av 1980-tallet er på 27 %. Av de gjenstående SEFRAK-bygningene er 11 % truet av forfall og 1 % sterkt truet. 2 % har større volumendringer (A-endring), 18 % har mindre volumendringer (B-endring) og 24 % har overflateendringer (C-endring), som representerer mye av det vanlige bygningsvedlikeholdet. Endringsandelen har økt gjennom alle omdrev av overvåkingsprogrammet.

Figur 1 Årlig tap av SEFRAK-bygninger i Saltdal kommune i perioden 2012-2017

Ulike bygningskategorier

Seks hovedkategorier av SEFRAK-bygninger er undersøkt i Saltdal: «Bolighus/våningshus», «Driftsbygninger», «Mindre uthus», «Utmarkshus», «Naust/sjøhus» og «Andre hustyper». Av disse er det utmarkshusene som har høyest akkumulert tapsandel (65 %) og mest forfall (28 % truet). I fjerde omdrev isolert er det imidlertid mest tap av sjøhus/naust (7 %), men ingen av de gjenstående naustene er truet av forfall. Bolighusene har lavest akkumulert tap (19 %), og høy andel av volumendringer (33 %) og overflateendringer (32 %), som tyder på brukstilpasninger og vedlikehold. De store driftsbygningene har mange volumendringer (26 %), som tyder på brukstilpasning. De mindre uthusene har høy andel overflateendringer (24 %), som tyder på bruk og vedlikehold.

Geografiske variasjoner

I første til tredje omdrev var det mest tap av SEFRAK-bygninger i Øvre Saltdal og i spredtbygde områder av kommunen, mens det var omvendt i fjerde omdrev, med høyest tapsprosent i Nedre Saltdal og i tettbygde områder. Alle de truede/sterkt truede bygningene ligger i spredtbygde områder, men er noenlunde likt fordelt mellom Nedre og Øvre Saltdal.

Venstre: Naustene i Saksenvik er blant de 13 verneverdige kulturminnene som ble kontrollregistrert i Saltdal kommune sommeren 2017. Både naustene og de øvrige verneverdige bygningene var i god stand (18400110044). Høyre: 353 SEFRAK-bygninger skulle kontrollregistreres i Saltdal i 2017. Av disse var 3 % tapt siden 2012. Akkumulert tap siden midten av 1980-tallet er på 27 %. 12 % av SEFRAK-bygningene var truet av forfall (18400114007). Foto: ÅD/NIKU 2017

Båtbygging har vært en viktig næring i Saltdal, både på gårdene, og senere i Rognanfjæra (venstre). Kun fire av de undersøkte bygningene er SEFRAK-registrert som båtskyttje (båtbyggerverksted). En av disse fire bygningene ligger på museet Gullbakkgården (høyre). Antagelig har flere av de undersøkte SEFRAK-bygningene opprinnelig vært i bruk til båtbygging (18400115033). Foto: ÅD/NIKU 2017

Saltdal har store skogsområder, og Skogvoktergården på Storjord, med boligen (venstre) (18400204011) og Klengstua (høyre) (18400204013), er verdifulle kulturminner knyttet til skogsdriften i kommunen. Begge bygningene inngår i Statlig landsverneplan for Statskog. Skogvokterboligen ble forskriftsfredet i oktober 2017. Foto: ÅD/NIKU 2017

2 Innledning

Riksantikvarens miljøovervåking

«Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner» er Riksantikvarens miljøovervåkingsprogram (MOV-program) for verneverdige kulturminner. I programmet følges tap, tilstand og endringer av kulturminner over tid, ved innsamling av registreringsdata i lange tidsserier. Overvåkingsresultatene skal gi indikasjon på om vi når de nasjonale miljømålene på kulturminnefeltet, samtidig som resultatene skal danne kunnskapsgrunnlag for målrettede tiltak i kulturminneforvaltningen. Riksantikvaren ønsker konkrete anbefalinger for fremtidig kulturminneforvaltning, basert på analyseresultatene.

Eldre bygninger og verneverdige kulturminner

Overvåkingsprogrammet gjennomføres ved feltkontroll av verneverdige kulturminner i ti kommuner: Kautokeino og Nord-Aurdal (2015), Nittedal og Tromsø (2016), Saltdal og Sandnes (2017), Flora og Melhus (2018) og Bø i Telemark og Samnanger (2019). I tillegg til verneverdige kulturminner omfatter programmet et stort antall SEFRAK-registrerte bygninger eldre enn 1900, slik at undersøkelsen også gir opplysninger om tilstandsutviklingen for den eldre bygningsmassen, uavhengig av verneverdi. Kontrollkommunene skal vise et tverrsnitt av Norge, geografisk og samfunnsmessig.

Tapsårsaker og virkemidler for vern

Riksantikvaren ønsker på denne måten å gjennomføre en bredt anlagt miljøovervåking, for å ta høyde for fremtidige problemstillinger på kulturminnefeltet. På grunnlag av de innsamlede registreringsdataene i overvåkingsprogrammet skal årsaker til bygningstap analyseres, samt forholdet mellom virkemiddelbruk og bevaringsgrad belyses. Analyser av tapsårsaker og forholdet mellom virkemiddelbruk og bevaringsgrad vil bli presentert i programmets sluttrapport i 2020.

Fra «Gamle hus» til «Verneverdige kulturminner»

«Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner» er en videreføring av overvåkingsprogrammet «Gamle hus da og nå 2000-2014», hvor SEFRAK-bygninger i 18 kommuner ble undersøkt i tre omdrev med femårsintervaller. Fra 2015 ble antallet kommuner redusert til ti, samtidig som programmet ble utvidet til også å omfatte kommunalt verneverdige kulturminner, statlig listeførte bygninger verneklasse 2 og listeførte kirker.

Kontrollregistrering i Saltdal kommune

Kontrollregistrering av SEFRAK-bygninger i Saltdal kommune er gjennomført i 2002, 2007, 2012 og 2017. Kontrollregistrering av verneverdige kulturminner og listeførte kirker ble gjennomført for første gang i 2017.

Rapportens oppbygging

I kapittel 3 presenteres metode for datainnsamling og analyse. Overvåkingsresultatene presenteres i kapittel 4 og 5, og i kapittel 6 presenteres virkemidler for bevaring av kulturminner i Saltdal kommune.

3 Datagrunnlag

Datagrunnlaget i overvåkingsprogrammet er innsamlete registreringsdata fra feltkontroll av fire kulturminnegrupper: «SEFRAK-bygninger», «Kommunalt verneverdige kulturminner», «Statlig listeførte bygninger verneklasse 2» og «Listeførte kirker». Feltkontrollen gjennomføres i ti utvalgte kommuner med femårsintervaller.

3.1 SEFRAK-bygninger

«SEFRAK-bygninger» er bygninger som inngår i Riksantikvarens SEFRAK-register. SEFRAK (SEkretariatet For Registrering Av faste Kulturminner) ledet fra 1975 til 1995 en landsomfattende feltregistrering av alle bygninger eldre enn 1900. I områder der krigshandlinger eller bybranner hadde ødelagt eldre bebyggelse, ble også nyere bygninger registrert. Ca 500 000 objekter ble registrert med foto, kartfesting og oppmåling. Deler av informasjonen ble digitalisert og koblet til Matrikkelen. I 1989 ble SEFRAK nedlagt som sekretariat og ansvarsområdet overført til Riksantikvaren. SEFRAK-registrering innebærer ingen formell vernestatus, men SEFRAK-registeret blir brukt som verktøy i kulturminneforvaltningen og som kulturhistorisk kildemateriale.¹ Fra det opprinnelige antallet på 10 790 SEFRAK-registrerte objekter i de ti kontrollkommunene, ble 3 332 objekter trukket fra ved oppstart av første omdrev: 1900-talls bygninger, ruiner og svært utilgjengelig beliggende bygninger. Undersøkelsergrunnlaget i første omdrev av MOV-programmet var på 7 458 SEFRAK-bygninger eldre enn 1900. Antall bygninger som undersøkes i fjerde omdrev er 5 628.

Tabell 1 Opprinnelig antall SEFRAK-bygninger i 10 kommuner og antall undersøkte i 1.-4. omdrev

KOMMUNE	OPPRINNELIG REG	1900-TALLS	RUINER	UKJENTE	1. OMDREV	2. OMDREV	3. OMDREV	4. OMDREV
Bø	1053	78	151	21	803	692	663	642
Flora	810	18	92	14	686	634	603	576
Kautokeino	81	36	0	5	40	23	20	19
Melhus	1586	91	42	23	1429	1142	1104	1073
Nittedal	525	135	2	37	351	276	260	249
Nord-Aurdal	1832	91	88	303	1350	1177	1115	1069
Saltdal	745	104	147	31	464	391	373	353
Samnanger	921	241	184	28	468	366	345	322
Sandnes	1231	286	128	36	781	546	513	484
Tromsø	2006	794	47	78	1086	934	894	841
Totalt	10790	1874	881	576	7458	6181	5890	5628

3.2 Kommunalt verneverdige kulturminner

«Kommunalt verneverdige kulturminner» er i dette MOV-programmet definert som kulturminner prioritert i kommunens kulturminneplan, samt kulturminner regulert til bevaring i hensynssone etter plan- og bygningsloven (pbl § 12-7.6, tidl § 25.6). Hensynssone bevaring brukes for å verne objekter og områder som har lokal og regional kulturminneverdi. Kommunalt verneverdige kulturminner implementeres i overvåkingsprogrammet fra og med andre året av fjerde omdrev (2016). For Kautokeino og Nord-Aurdal, som ble undersøkt i 2015, vil kommunalt verneverdige kulturminner bli implementert fra femte omdrev. Antall kommunalt verneverdige kulturminner vil være fleksibelt. Ved hvert nytt omdrev skal undersøkelsesgrunnlaget utvides med objekter som har blitt vernet eller prioritert siden forrige omdrev. Objekter som har mistet vernestatus siden forrige omdrev, skal tas med videre i undersøkelsen.

¹ Riksantikvarens hjemmeside, lest 24.02.16: <http://www.riksantikvaren.no/Veiledning/SEFRAK-registeret>

3.3 Statlig listeførte bygninger

«Statlig listeførte bygninger verneklasse 2» er statlig eide bygninger som ikke er forskriftsfredet, men som er vurdert som verneverdige i den statlige sektorens landsverneplan. I forbindelse med arbeidet med statlige landsverneplaner har alle statlige sektorer vurdert sine eiendommer med hensyn til kulturhistorisk verdi. Eiendommene med høyest verneverdi er plassert i verneklasse 1 og er forskriftsfredet av Riksantikvaren.² «Statlig listeførte bygninger verneklasse 2» er eiendommer som sektoren vurderer som verneverdige og vil verne på annen måte. Riksantikvaren har oppfordret kommunene og de statlige sektorene til å samarbeide om å gi bygninger i verneklasse 2 et formelt vern gjennom kommuneplan og reguleringsplan. Antallet statlig listeførte bygninger verneklasse 2 i MOV-programmets undersøkelsesgrunnlag er 12. Alle ligger i Tromsø kommune.

3.4 Listeførte kirker

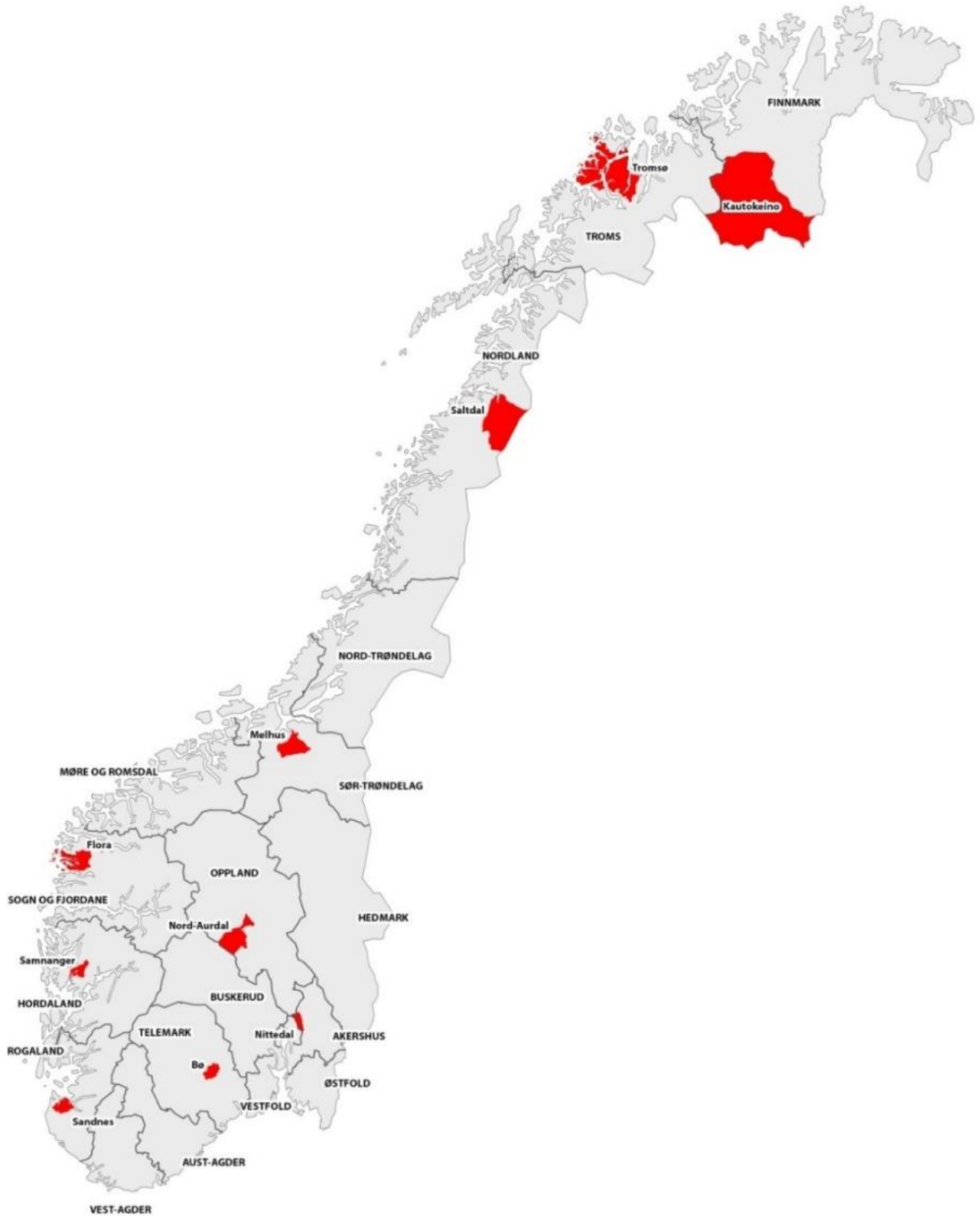
«Listeførte kirker» er kirker som ikke er fredet etter kulturminneloven, men som er vurdert av Riksantikvaren som viktige kulturminner. De listeførte kirkene er underlagt særskilte saksbehandlingsregler i henhold til kirkerundskrivet.³ Blant annet skal Riksantikvaren uttale seg i saker som gjelder endring av listeførte kirker, før biskopen fatter vedtak etter kirkeloven. Listeførte kirker omfatter både automatisk listeførte kirker (oppført 1650-1850) og listeførte kirker (oppført etter 1850). Antallet listeførte kirker i undersøkelsesgrunnlaget er 19, fordelt på ni av de ti kontrollkommunene.

Tabell 2 Listeførte kirker i 10 undersøkte kommuner

KOMMUNE	BYGNINGS NR	ASKELOADEN ID	LISTEFØRT KIRKE	FØR/ETTER 1850
Bø	165679687	83994-1	Bø kyrkje, Bø i Telemark	Etter 1850
Flora	176628685	84076-1	Eikefjord kyrkje	1650-1850
Melhus	184496941	84694-3	Hølonda kirke	1650-1850
Melhus	184528053	84631-3	Horg kirke	Etter 1850
Melhus	184539284	84169-2	Flå kirke, Sør-Trøndelag	1650-1850
Melhus	184567334	84936-2	Melhus kirke	Etter 1850
Nittedal	151068235	85136-2	Nittedal kirke	Etter 1850
Nord-Aurdal	158022575	85015-1	Strand kyrkje, Svenes i Nord-Aurdal	1650-1850
Nord-Aurdal	158025671	85478-2	Skrautvål kyrkje	1650-1850
Nord-Aurdal	158071266	83813-1	Aurdal kirke	1650-1850
Saltdal	188763677	85929-1	Øvre Saltdal kirke	Etter 1850
Saltdal	188781705	85364-3	Saltdal kirke	Etter 1850
Samnanger	194727836	85366-3	Samnanger kyrkje	Etter 1850
Sandnes	170085434	84704-3	Høyland kirke	1650-1850
Sandnes	170182324	84692-1	Høle kyrkje	Etter 1850
Tromsø	190603881	84091-1	Elverhøy kirke	1650-1850
Tromsø	190658880	85670-1	Tromsø domkirke	Etter 1850
Tromsø	190686078	85668-1	Tromsdalen kirke, Ishavskatedralen	Etter 1850
Tromsø	190771458	84575-3	Hillesøy kirke	Etter 1850

² FOR-2011-11-09-1088: Forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer, kap 1

³ Rundskriv T-3/00 fra Kirke- utdannings og forskningsdepartementet og Miljøverndepartementet

Figur 2 Kart over 10 undersøkte kommuner

3.5 Utvalgte kommuner

De ti kontrollkommunene utgjør en geografisk og samfunnsmessig bredde og skal vise et tverrsnitt av Norge. Utvalget er gjort av Riksantikvaren, med utgangspunkt i SSBs kommunekarakteristikker.⁴

Tabell 3 Karakteristikk og hovednæring i 10 undersøkte kommuner

KOMMUNE	FYLKE	KARAKTERISTIKK	NÆRING
Bø	Telemark	Østlandet, innland, regionsenter	Jordbruk, skogbruk, skoler, turisme
Flora	Sogn og Fjordane	Vestlandet, kyst, innland, by	Industri, oppdrettsnæring
Kautokeino	Finnmark	Nord-Norge, innland, samisk	Reindrift, reinproduksjon
Melhus	Sør-Trøndelag	Midt-Norge, innland, bynært	Arbeidspendling, landbruk, service
Nittedal	Akershus	Østlandet, innland, bynært	Industri, service, skogbruk
Nord-Aurdal	Oppland	Østlandet, innland	Landbruk, service, turisme
Saltdal	Nordland	Nord-Norge, innland, kyst	Industri, handel, jordbruk, service, skoler
Samnanger	Hordaland	Vestlandet, kyst, bynært	Arbeidspendling, industri, jordbruk
Sandnes	Rogaland	Sørvest-Norge, kyst, innland, by	Handel, industri, jordbruk, service
Tromsø	Troms	Nord-Norge, kyst, innland, by	Handel, offentlig virksomhet, service

Tabell 4 Befolkningsutvikling i 10 undersøkte kommuner

KOMMUNE	KONTROLLÅR	1. OMD	UTV	2. OMD	UTV	3. OMD	UTV	4. OMD	UTV	3. OMD-2040	FREMSKREVET 2040
Bø	2004/09/14/19	5200	6 %	5500	6 %	5834				38 %	8049
Flora	2003/08/13/18	11392	0 %	11408	3 %	11697				14 %	13321
Kautokeino	2000/05/10/15	3150	-5 %	2997	-2 %	2935	-1 %	2914		-10 %	2653
Melhus	2003/08/13/18	13579	6 %	14457	8 %	15679				31 %	20543
Nittedal	1994/2006/11/16			19722	7 %	21165	8 %	22857		39 %	29339
Nord-Aurdal	2000/05/10/15	6500	-1 %	6442	-1 %	6402	1 %	6466		8 %	6910
Saltdal	2002/07/12/17	4863	-4 %	4688	0 %	4710	0 %	4703		-7 %	4393
Samnanger	2004/09/14/19	2300	4 %	2400	2 %	2436				5 %	2554
Sandnes	2002/07/12/17	54929	10 %	60507	12 %	67814	12 %	76169		54 %	104244
Tromsø	2001/06/11/16	59000	8 %	63596	7 %	68239	8 %	73480		23 %	83728

3.6 Tidsintervaller

Kontrollregistreringen startet i år 2000 og gjennomføres hvert femte år, med to kommuner i året i fast syklus.⁵ SEFRAK-bygninger kontrollregistreres for fjerde gang, de øvrige for første gang.

Tabell 5 Kontrollregistreringsår i 10 undersøkte kommuner

KOMMUNE	SEFRAK REG	CA ANTALL ÅR	1. OMD	ANTALL ÅR	2. OMD	ANTALL ÅR	3. OMD	ANTALL ÅR	4. OMD
Kautokeino	1980-1988	15	2000	5	2005	5	2010	5	2015
Nord-Aurdal	1977-1990	17	2000	5	2005	5	2010	5	2015
Nittedal	1973-1974	20	1994	12	2006	5	2011	5	2016
Tromsø	1978-1993	16	2001	5	2006	5	2011	5	2016
Saltdal	1983-1996	12	2002	5	2007	5	2012	5	2017
Sandnes	1979-1984	20	2002	5	2007	5	2012	5	2017
Flora	1991-1993	11	2003	5	2008	5	2013	5	2018
Melhus	1978-1992	18	2003	5	2008	5	2013	5	2018
Bø	1984-1988	18	2004	5	2009	5	2014	5	2019
Samnanger	1979-1986	21	2004	5	2009	5	2014	5	2019

⁴ Statistisk sentralbyrå, lest 29.03.19: <http://statbank.ssb.no/statistikkbanken>

⁵ Unntaket er Nittedal kommune, hvor første kontrollregistrering ble gjennomført i 1994, og andre i 2006

3.7 Registreringsparametere

Ved feltkontroll registreres tap, tapsårsak, tilstand og endring for alle objekter i undersøkelsen. Feltkontrollen er utvendig og visuell og ikke basert på intervju med eier. Kontrollregistreringen omfatter ikke vurdering av kulturminneverdi eller endringenes kvalitet. Registreringsparameterne for MOV-programmet ble definert ved oppstart av «Gamle hus da og nå» i år 2000, og deretter supplert i tredje omdrev.⁶

Tap

Med tap menes at bygningen er borte eller at forfallet er kommet så langt at bygningen må anses som tapt. Flytting til annet sted registreres også som tap i undersøkelsen.

Står

Når endringsgraden ikke kan fastslås, registreres bygningen som «Står». Årsaken til at endringsgrad ikke kan fastslås kan være manglende eller uklare foto fra den opprinnelige SEFRAK-registreringen. I enkelttilfeller er bygningen ikke befart, fordi den er svært vanskelig tilgjengelig. Registreringen er da basert på muntlige opplysninger.

Gjenoppstått

«Gjenoppstått» er én av registreringsparameterne for bygningsstatus. Så langt er ingen bygninger registrert som gjenoppstått, fordi tapte bygninger tas ut av undersøkelsesgrunnlaget for hvert omdrev.

Tapsårsak

Hvis tapsårsaken ikke kan fastslås med høy grad av sikkerhet, registreres tapsårsak som ukjent. Fra tredje omdrev er en større andel av tapene registrert med ukjent tapsårsak, sammenlignet med første og andre omdrev. Årsaken til dette kan være at feltarbeiderne i første og andre omdrev har intervjuet flere av eierne.

Tilstand

Bygningsteknisk tilstandsgrad vurderes som «Intakt», «Truet» eller «Sterkt truet». Vurderingen er basert på bygningens beskaffenhet på tidspunktet for registrering og skal ikke være påvirket av andre forhold, som forfall og gjengroing i omgivelsene, eller eiers opplysninger om at bygningen skal rives eller istandsettes. Erfaringen viser at slike momenter lett kan spille inn som vurderingsgrunnlag i den flytende overgangen mellom «Truet» og «Sterkt truet». Tilstandsgraden ble opprinnelig registrert som «Sterkt truet» eller «Intakt», men ble supplert med «Truet» som ny parameter fra tredje omdrev. Denne endringen kan gi avvik i resultatene, sammenlignet med de første omdrevene. Resultatene kan tyde på at det nå skal mer til for å registrere en bygning både som «Sterkt truet» og «Intakt».

A-B-C-endring

Endringsgrad vurderes på bakgrunn av svart-hvitt-foto på skjemaene fra den opprinnelige SEFRAK-registreringen. Endringer registreres som «A-endring» (stor volumendring), «B-endring» (mindre volumendring) eller «C-endring» (overflateendring). Tap av autentisitet på detaljnivå, ved skifting av elementer av nyere dato, eller ved noenlunde uendret visuelt uttrykk, registreres ikke som endring. Uviss eller ukjent endringsgrad registreres som «Står». Endringenes kvalitet vurderes ikke.

⁶ Detaljert beskrivelse av registreringsparametere i vedlegg 3

Annen endring

Endringer ble opprinnelig registrert kun som «A-B-C-endring», men ble supplert med «Deler av bygning revet», «Tilbakeført til eldre uttrykk» og «Dokumentert stilhistorisk tilbakeført», som nye parametere fra tredje omdrev. For å ivareta sammenligningsgrunnlaget med tidligere omdrev, blir alle endrete bygninger registrert som «A-B-C-endret», mens de nye kategoriene blir registrert i tillegg. Bygningene vil bare unntaksvis bli registrert som «Dokumentert stilhistorisk tilbakeført», ettersom slike opplysninger i praksis krever både kildesøk og intervju med eier, som ikke inngår i feltkontrollen i dette oppdraget.

Registreringsparametere for verneverdige kulturminner

Ettersom «Verneverdige kulturminner» ble innført som ny kontrollgruppe i MOV-programmet fra fjerde omdrev, er det kun tilstandsgraden som registreres i dette omdrevet, mens tap og endring vil bli registrert fra femte omdrev, basert på registreringsfoto fra fjerde omdrev.

Våningshus før og etter volumendring. Venstre: I 2012 ble bygningen registrert som uendret siden SEFRAK-registreringen i 1987. Høyre: I 2017 var den ene bygningsfløyen forlenget, og huset ble registrert med volumendring (18400114001). Foto: MS/NIKU 2012 og ÅD/NIKU 2017

Deler av en bygning kan være bygd i en lettere konstruksjon, som ofte vil være mer utsatt for forfall enn den tømrete delen, slik som dette stabburet, fotografert i 2012 og 2017. I 2017 var inngangspartiet revet, og bygningen ble dermed registrert med B-endring (mindre volumendring), og i tillegg ble det registrert at deler av hus er revet (18400105092). Foto: ÅD/NIKU 2012 og 2017

3.8 Analytiske kategorier

Det er definert faste kategorier for å analysere innsamlete registreringsdata i overvåkingsprogrammet.⁷ Kategoriene under «Bygningstype», «Samfunnssektor», «Sosial miljøsammenheng» og «Bygningsalder» er basert på systematikken i SEFRAK-registeret, hvor bygningene er registrert med tallkoder for en rekke underkategorier.⁸

Bygningstyper

Bygningskategoriene i undersøkelsen er basert på bygningstyper i SEFRAK-registeret. Bygningstypene er standardiserte for alle kommunene og fanger ikke opp lokale variasjoner av bygningsbenevning.

Samfunnssektor

Basert på kategorier i SEFRAK-registeret, med utgangspunkt i bygningens opprinnelige funksjon og formål.

Sosial miljøsammenheng

Basert på kategorier i SEFRAK-registeret, med utgangspunkt i bygningens opprinnelige funksjon og formål.

Geografiske variasjoner

Hensiktsmessige geografiske områder, samt tettbygde og spredtbygde områder er definert med utgangspunkt i de geografiske kretsene i SEFRAK-registeret.

Vernestatus

Vernestatus for de undersøkte bygningene/kulturminnene er registrert fra og med tredje omdrev. Hvert objekt kan være omfattet av flere typer vern. Objektene vernestatus er innhentet i de individuelle kontrollårene, fra planavdeling og kartløsninger i kontrollkommunene, og fra Riksantikvarens kulturminnedatabase Askeladden. Tidspunktet for vern blir registrert, slik at man kan analysere tapsutviklingen før og etter vern. Fredete bygninger ble opprinnelig utelatt ved oppstart av SEFRAK-overvåkingen. Undersøkelingsgrunnlaget omfatter imidlertid både automatisk fredete samiske bygninger, og SEFRAK-bygninger som er fredet etter oppstart av overvåkingsprogrammet.

Geografiske variasjoner: Kun 19 av de gjenstående SEFRAK-bygningene i Saltdal ligger i områder definert som tettbygde. Nedre Saltdal (venstre) har lavere akkumulert bygningstap enn Øvre Saltdal (høyre) (24 % mot 30 %) (18400103007 og 184002031013). Foto: ÅD/NIKU 2017

⁷ Detaljert beskrivelse av analytiske kategorier i vedlegg 3

⁸ Riksantikvaren 1979: Registrering av faste kulturminner i Norge. C Kodeliste for registrering av hus, rubrikk 28

3.9 Datainnhenting, lagring og analyse

Datainnhenting

Registrering av tap, tapsårsak, tilstand og endring blir gjennomført ved feltkontroll i barmarksesongen. Feltregistreringen er utvendig og visuell. Alle objektene blir fotografert. Alle registreringsdata blir innført i en felles Excel-tabell (MOV-tabellen), sammen med grunndata fra Matrikkelen, SEFRAK-registeret og andre databaser. Foto av de undersøkte kulturminnene merkes med SEFRAK-nummer, bygningsnummer eller adresse. Foto av de listeførte kirkene merkes med navn på kommune og kirke. Feil kartfestinger meldes til Riksantikvaren, som tar ansvar for kartretting.

Datalagring

Registreringsdata og foto lagres hos Riksantikvaren og NIKU. Alle undersøkte objekter, med status- og tilstandsdata, blir lagt i Riksantikvarens kulturminnedatabase Askeladden. Intensjonen er at Askeladden skal være en felles database for faste kulturminner med alle typer vern, og at den skal kunne fungere som verktøy for kommunenes oppfølging av verneverdige kulturminner.

Analyse

Det innsamlete datamaterialet analyseres ved hjelp av fast definerte registreringsparametere og analytiske kategorier. Analyseresultatene fremkommer ved bearbeiding i Excel.

Kartverk

Som grunnlag for feltregistrering og analyser lager NIKU digitale kartverk i ArcGIS for hver kommune, basert på kartgrunnlag fra Kartverket. Data for de undersøkte kulturminnene legges inn sammen med detaljerte kartdata (FKB) for kommunene. De undersøkte SEFRAK-bygningene kartfestes ved hjelp av objektenes unike SEFRAK-ID. SEFRAK-ID-ene i MOV-tabellen kobles mot eksisterende digital kartfesting av SEFRAK-bygninger i Matrikkelen. Kartuttrekket er levert av Riksantikvaren. Statlig listeførte bygninger, listeførte kirker og kommunalt verneverdige bygninger kartfestes ved hjelp av bygningsnummer. Verneverdige kulturminner uten bygningsnummer lokaliseres ved hjelp av kartverk i ulike databaser, som Askeladden, Kulturminnesøk, kommunenes kartløsninger, Se eiendom, eller ved muntlig informasjon. Disse objektene kartfestes individuelt ved innlegging i Askeladden.

3.10 Datagrunnlag Saltdal kommune 4. omdrev

Undersøkelsesgrunnlaget for Saltdal kommune i 2017 besto av følgende 360 objekter:

SEFRAK-bygninger eldre enn 1900

353 SEFRAK-bygninger eldre enn 1900 (8 er samtidig kommunalt verneverdige)

Kommunalt verneverdige kulturminner

13 kommunalt verneverdige kulturminner (hvorav 8 inngår i SEFRAK-kontrollen). Alle 13 er regulert til bevaring. Antallet er basert på en oversikt tilsendt fra planavdelingen i Saltdal kommune våren 2017, over objekter og områder regulert til bevaring i hensynssoner etter plan- og bygningsloven (§ 12-7.6, tidl § 25.6).

Listeførte kirker

To listeførte kirker er undersøkt: Saltdal kirke og Øvre Saltdal kirke

Over: Stabburet på Olgård er den eneste av de undersøkte SEFRAK-bygningene i Saltdal som er vedtaksfredet. Bygningen antas å være en av Saltdals eldste (18400115009). Under: Sjøhusene på kaia i Rognan er regulert til bevaring og inngår i kontrollen av verneverdige kulturminner (188778089). Foto: ÅD/NIKU 2017

4 Samlet resultat – verneverdige kulturminner

Resultatet av kontrollregistreringen i Saltdal i 2017 viser at tilstanden var gjennomsnittlig bedre for de verneverdige kulturminnene enn for SEFRAK-bygningene uten vern. Ingen av de 15 verneverdige kulturminnene var truet, mens 13 % av SEFRAK-bygningene uten vern var truet/sterkt truet.

4.1 Kommunalt verneverdige kulturminner

13 kommunalt verneverdige kulturminner (regulert til bevaring) ble undersøkt. Alle ble registrert i god bygningsteknisk tilstand.

4.2 Listeførte kirker

To listeførte kirker ble undersøkt, Saltdal kirke og Øvre Saltdal kirke. Begge ble registrert i god bygningsteknisk tilstand.

4.3 Vernet SEFRAK-bygninger

353 SEFRAK-bygninger ble undersøkt. For å analysere effekter av ulike typer vern, er bygningenes vernestatus inndelt i følgende kategorier i overvåkingsprogrammet: «Fredet etter kulturminneloven (kml)», «Vernet etter plan- og bygningsloven (pbl)», «Andre planer og retningslinjer med bevaringsformål» og «LNF-områder». Hver bygning kan være omfattet av flere typer vern.

Fredet etter kulturminneloven

To av de undersøkte SEFRAK-bygningene var fredet etter kulturminneloven: Et vedtaksfredet stabbur fra slutten av 1700-tallet, og Skogvokterboligen på Storjord, som ble forskriftsfredet i 2017. Bygningene var i god stand.

Vernet etter plan- og bygningsloven

Åtte av de 353 undersøkte SEFRAK-bygningene i Saltdal var regulert til bevaring etter plan- og bygningsloven. Ingen av disse var tapt eller truet.

Andre planer og retningslinjer med bevaringsformål

Ingen av de undersøkte SEFRAK-bygningene i Saltdal var underlagt andre planer og retningslinjer med bevaringsformål.

LNF-områder

Ingen av de undersøkte SEFRAK-bygningene lå i LNF-områder (ifølge kommuneplanregisteret i Norge digitalt). LNF-områder er landbruks-, natur- og friluftsområder, hvor det kun er tillatt med bygge- og anleggsvirksomhet som har direkte tilknytning til landbruk eller stedbunden næring.⁹

⁹ LOV-2008-06-27-71: Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) § 11-7 nr 5

5 Samlet resultat – SEFRAK-bygninger

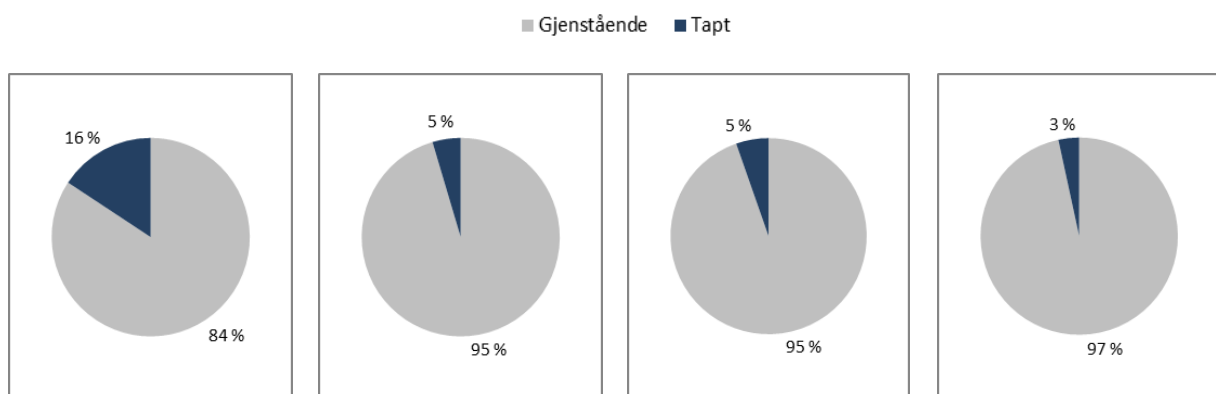
I dette kapitlet presenteres samlet resultat basert på innsamlete registreringsdata fra fire omdrev med kontrollregistrering i Saltdal kommune. Tap, tilstand og endring blir analysert mot bygningstype, geografisk område, samfunnssektor og sosial miljøsammenheng. (Detaljert resultat i vedlegg 1 og 2)

5.1 Tap pr omdrev

353 SEFRAK-bygninger ble undersøkt i Saltdal i fjerde omdrev. 3 % av bygningene var tapt. Tapsandelen har dermed sunket i forhold til andre og tredje omdrev (5 % i begge omdrev). Tapsandelen i første omdrev var på 16 %, men tidsintervallet var mer enn tre ganger så langt som de følgende omdrevene, ettersom SEFRAK-registreringen i Saltdal foregikk rundt midten av 1980-tallet.

Tabell 6 Tap av SEFRAK-bygninger. 1.-4. omdrev

SEFRAK-BYGNINGER	1. OMDREV	2. OMDREV	3. OMDREV	4. OMDREV	AKKUMULERT
Antall undersøkte	464	391	373	353	464
Antall tap	73	18	20	12	123
Tapsprosent	16 %	5 %	5 %	3 %	27 %

Figur 3 Tap av SEFRAK-bygninger. Fra venstre: 1., 2., 3. og 4. omdrev

5.2 Akkumulert tap

Av de 464 SEFRAK-bygningene som inngikk i undersøkelsesgrunnlaget ved oppstart av første omdrev, er til sammen 123 tapt, slik at det akkumulerte tapet er på 27 %.

Figur 4 Akkumulert tap av SEFRAK-bygninger. Fra venstre: 1., 2., 3. og 4. omdrev

5.3 Årlig tap

Gjennomsnittlig årlig tap av SEFRAK-bygninger i Saltdal kommune var på 0,9 % i andre omdrev, 1,1 % i tredje omdrev og 0,7 % i fjerde omdrev.

Figur 5 Årlig tap av SEFRAK-bygninger. Fra venstre: 2., 3. og 4. omdrev

5.4 Tapsårsaker

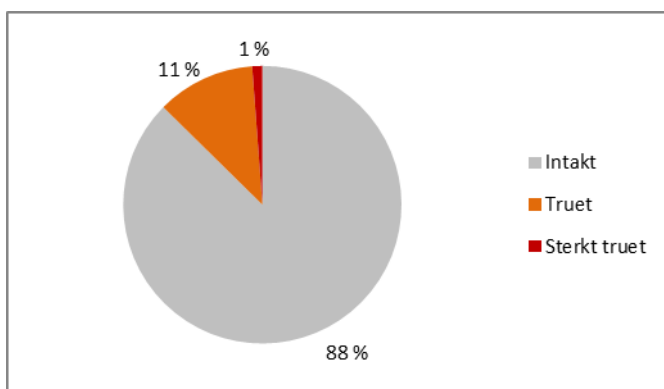
For syv av totalt 12 SEFRAK-bygninger som var tapt i Saltdal kommune i fjerde omdrev, er riving registrert som tapsårsak. To er registrert som tapt på grunn av forfall og én bygning er flyttet. For de øvrige to bygningstapene er tapsårsaken registrert som ukjent. Feltkontrollen er utvendig og visuell, og ikke basert på intervju med eier.

5.5 Tilstand

Av 341 gjenstående SEFRAK-bygninger i Saltdal er 11 % i dårlig teknisk tilstand (truet) og bærer preg av manglende vedlikehold over lengre tid, mens 1 % er i svært dårlig tilstand (sterkt truet). 88 % av bygningene er i normalt god tilstand. «Sterkt truet» ble innført som ny kategori i tredje omdrev.

Tabell 7 Truete/sterkt truete SEFRAK-bygninger. 1.-4. omdrev

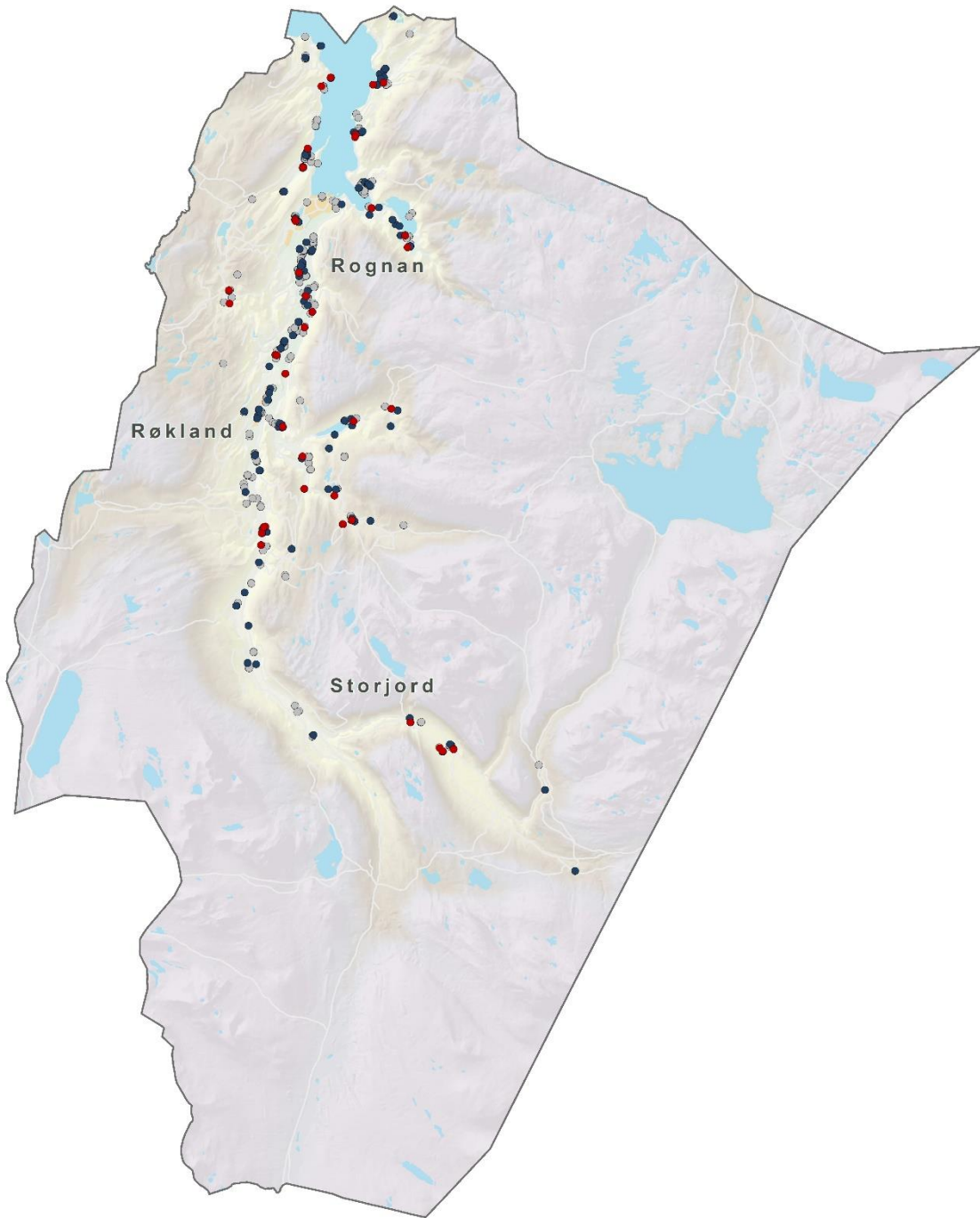
SEFRAK-BYGNINGER	1. OMDREV	2. OMDREV	3. OMDREV	4. OMDREV
Antall gjenstående	391	373	353	341
Truet	5 %	9 %	12 %	11 %
Sterkt truet	Ikke registrert	Ikke registrert	2 %	1 %
Intakt	95 %	91 %	86 %	88 %

Figur 6 Andel truete/sterkt truete av 341 gjenstående SEFRAK-bygninger. 4. omdrev

Saltdal kommune - SEFRAK-bygninger

- Truet
- Tap 1.-4. omdrev
- Intakt

0 5 10 km

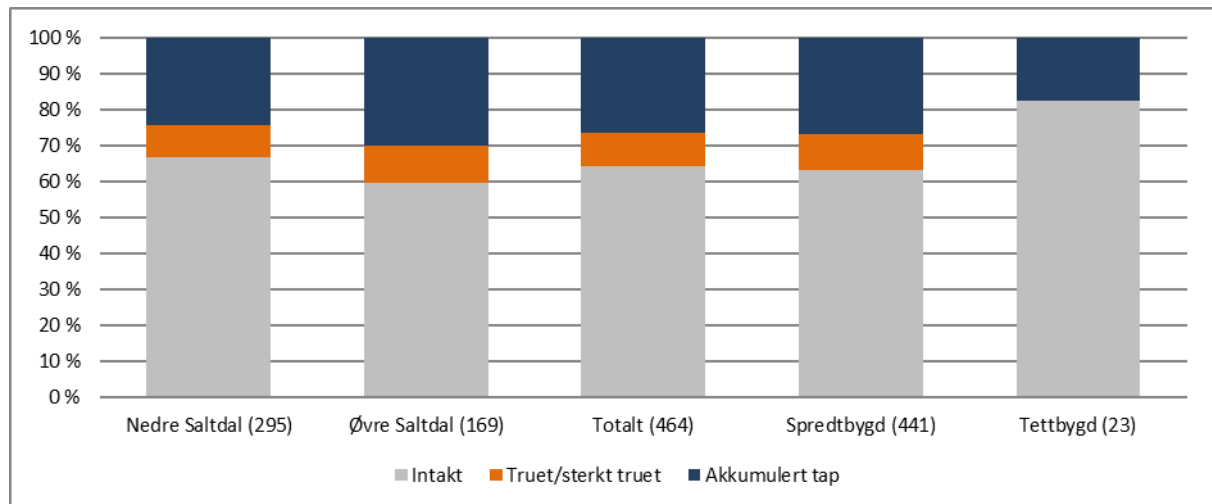
Kartgrunnlag: Kartverket og Riksantikvaren

5.6 Geografiske variasjoner

I første til tredje omdrev var det mest tap av SEFRAK-bygninger i Øvre Saltdal, mens i fjerde omdrev var det høyest tapsprosent i Nedre Saltdal (4 % mot 2 % i Øvre Saltdal). Andelen truete/sterkt truete bygninger er noe høyere i Øvre Saltdal (14 % mot 12 %). Ettersom kun 20 av de undersøkte SEFRAK-bygningene ligger i tettbygde områder (Rognan og Røklund), er det vanskelig å peke på tendenser.

Tabell 8 Tap og tilstand fordelt på geografiske områder i Saltdal. SEFRAK-bygninger

SEFRAK-BYGNINGER	NEDRE SALTDAL	ØVRE SALTDAL	TOTALT	SPREDTBYGD	TETTBYGD
Undersøkt	295	169	464	441	23
Tapt 1. omdrev	14 %	20 %	16 %	16 %	4 %
Tapt 2. omdrev	4 %	7 %	5 %	4 %	9 %
Tapt 3. omdrev	5 %	6 %	5 %	6 %	0 %
Tapt 4. omdrev	4 %	2 %	3 %	3 %	5 %
Akkumulert tap	24 %	30 %	27 %	27 %	17 %
Gjenstående	223	118	341	322	19
Truet/sterkt truet	12 %	14 %	13 %	13 %	0 %

Figur 7 Tap og tilstand fordelt på geografiske områder. 341 SEFRAK-bygn gjenstående 4. omdrev

5.7 Samfunnssektor og sosial miljøsammenheng

96 % av SEFRAK-bygningene i Saltdal har opprinnelig tilknytning til landbruk, fiske og fangst. Antall SEFRAK-bygninger i de øvrige kategoriene for samfunnssektor og sosial miljøsammenheng er dermed svært lavt, slik at det er vanskelig å peke på tendenser i registreringsdataene.

Venstre: A-endring registreres ved påbygg som dominerer det opprinnelige volumet (18400202139). Høyre: B-endring registreres ved mindre volumendringer, som nytt inngangsparti (18400109039). Av de gjenstående SEFRAK-bygningene i Saltdal er 2 % registrert med A-endringer og 18 % med B-endringer. Foto: ÅD/NIKU 2017

Venstre: Overflateendringer, som ny type takteking, registreres som C-endring (18400101043). Høyre: Maling, eller skifte av panel i samme stil som før, regnes ikke som endring (18400109005). Av de gjenstående SEFRAK-bygningene i Saltdal er 24 % registrert med C-endringer, mens 55 % av bygningene er uendret. Foto: ÅD/NIKU 2017

Flesteparten av SEFRAK-bygningene i Saltdal har vært knyttet til landbruk og fiske. Fraflytting og funksjonstømming er en viktig årsak til forfall og bygningstap, særlig på veiløse gårdsbruk (18400201025) (18400101050). Foto: ÅD/NIKU 2017

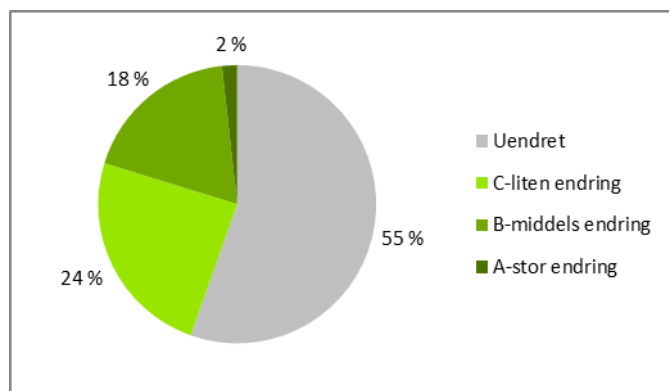
5.8 A-B-C-endering

2 % av 341 gjenstående SEFRAK-bygninger har større volumendringer (A-endering) og 18 % har mindre volumendringer (B-endering). 24 % har overflateendringer (C-endering), som er endring av bygningens karakter gjennom generelt vedlikehold, f.eks. ved utskifting av panel, takbelegg og vinduer/listverk.

Andelen endrete SEFRAK-bygninger har økt gradvis gjennom alle omdrev av overvåkingsprogrammet (14 %, 23 %, 33 %, 45 % i første til fjerde omdrev).

Tabell 9 A-B-C-endering – SEFRAK-bygninger. 1.-4. omdrev

SEFRAK-BYGNINGER	1. OMDREV	2. OMDREV	3. OMDREV	4. OMDREV
Antall gjenstående	391	373	353	341
A-endering	0	1 %	1 %	2 %
B-endering	4 %	8 %	12 %	18 %
C-endering	10 %	14 %	20 %	24 %
Står/ukjent endringsgrad	6 %	7 %	1 %	0
Endret totalt	14 %	23 %	33 %	45 %
Uendret	80 %	71 %	65 %	55 %

Figur 8 A-B-C-endering – 341 gjenstående SEFRAK-bygninger. 4. omdrev

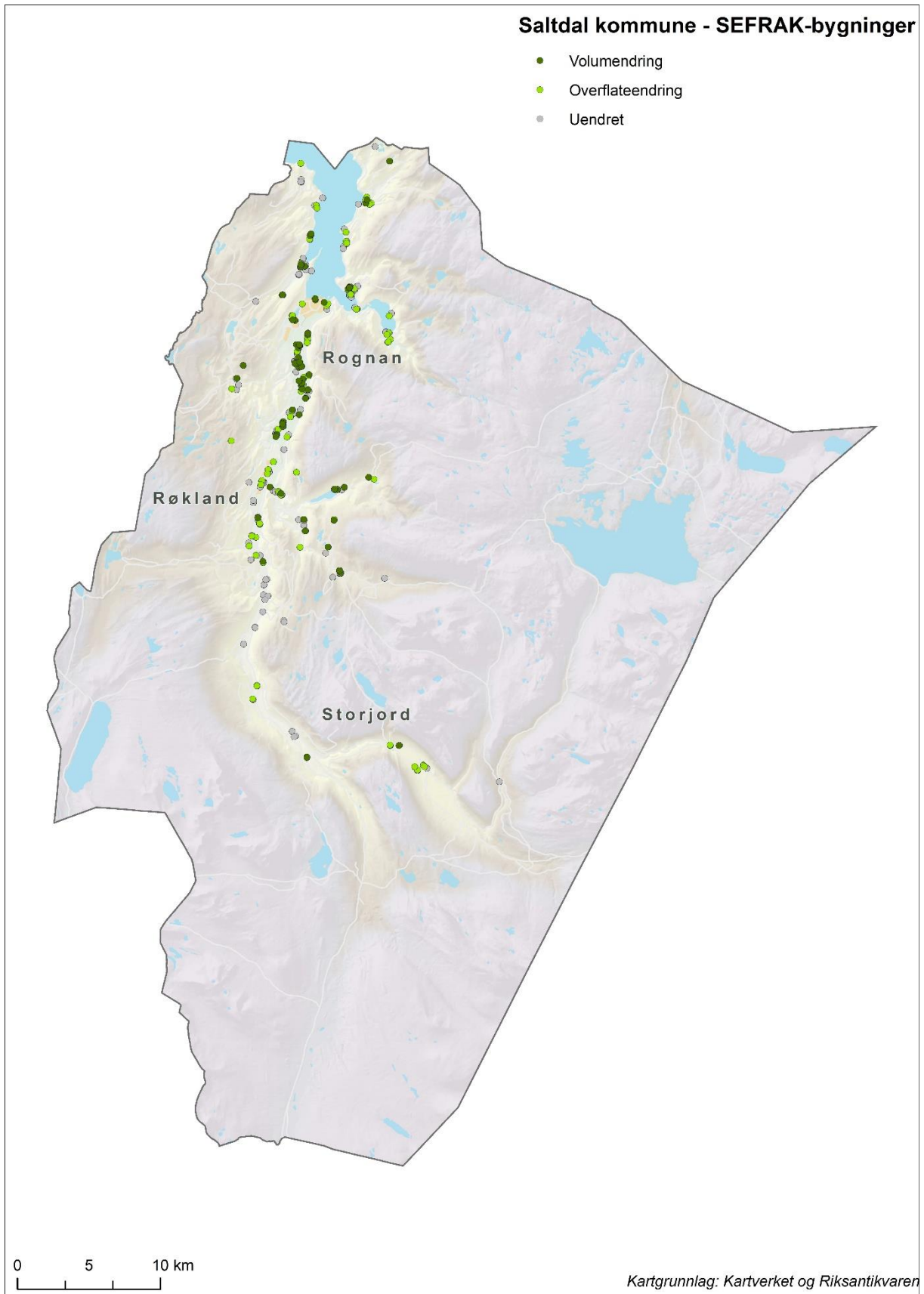
5.9 Annen endring

I tillegg til endringsgraden registreres det om deler av bygningen er revet og om den er tilbakeført til eldre uttrykk. Det skal også registreres om bygningen er dokumentert stilhistorisk tilbakeført, noe som kun unntaksvis vil fanges opp i feltkontrollen, som ikke er basert på intervju med eier.

- I fjerde omdrev er det registrert 12 tilfeller hvor deler av SEFRAK-bygningen er revet
- Ingen av SEFRAK-bygningene ble registrert som tilbakeført til eldre uttrykk eller dokumentert stilhistorisk tilbakeført

Tabell 10 Annen endring – SEFRAK-bygninger. 4. omdrev

ANNEN ENDRING	BOLIG/ VÅNINGSHUS	DRIFTSBYGNINGER I TUNET	MINDRE UTHUS	ANDRE HUSTYPER	TOTALT
Deler av hus revet	3	3	4	2	12

5.10 Sammenheng mellom tilstand og endring

De endrete SEFRAK-bygningene i Saltdal kommune har gjennomsnittlig bedre tilstandsgrad enn de uendrete. 18 % av de uendrete bygningene er truet/sterkt truet, mens bare 5 % av de endrete bygningene er truet. Samme tendens er påvist i samlet resultat for 18 undersøkte kommuner i tidsrommet 2000-2014.¹⁰

En sannsynlig årsak til at endrete bygninger oftere har bedre bygningsteknisk tilstand enn uendret bygninger, er at endringer i mange tilfeller representerer vedlikehold, som følge av at bygningene er i bruk. Bygninger som er i bruk vil normalt endres i forbindelse med brukstilpasninger og istandsetting, mens forlatte bygninger blir stående uendret og forfaller.

Figur 9 Andel truede SEFRAK-bygninger av 189 endrete (øverst) og 152 uendrete (nederst)

¹⁰ Dammann, Åse, 2015: Gamle hus da og nå. Status for SEFRAK-registrerte bygninger i 18 kommuner. Sammendragsrapport for Riksantikvarens miljøovervåkingsprogram 2000-2014. NIKU Rapport 82, s 20

5.11 Bygningskategorier

SEFRAK-bygningene i Saltdal er inndelt i seks hovedkategorier: «Bolighus/våningshus», «Driftsbygninger», «Mindre uthus», «Utmarkshus», «Naust/sjøhus» og «Andre hustyper». Hovedkategoriene består av flere bygningstyper.

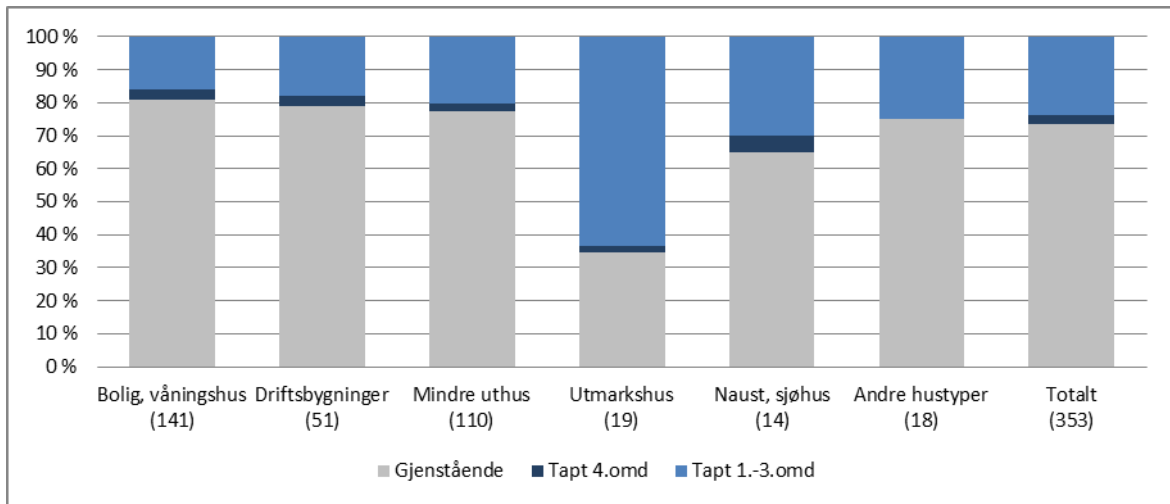
I Saltdal kommune er det utmarkshusene som er bygningskategorien med høyest akkumulert tapsandel (65 %) og mest forfall (28 %). I fjerde omdrev isolert er det imidlertid mest tap av sjøhus/naust (7 %), men ingen av de gjenstående naustene er truet av forfall. Bolighusene, som utgjør den største kategorien av SEFRAK-bygninger i Saltdal, har lavest akkumulert tap (19 %), og høy andel av volumendringer (33 %) og overflateendringer (32 %), som tyder på både brukstilpasninger og vedlikehold. De store driftsbygningene har mange volumendringer (26 %), som tyder på brukstilpasning, og både akkumulert tap (21 %) og forfall (12 %) ligger på gjennomsnittet for kommunen, slik at denne bygningskategorien ikke er like utsatt i Saltdal som i andre av kommunene i overvåkingsprogrammet. De mindre uthusene har færre volumendringer (7 %), men mer overflateendringer (24 %), som tyder på bruk og vedlikehold.

Tabell 11 Tap, tilstand og endring for bygningskategorier i SEFRAK

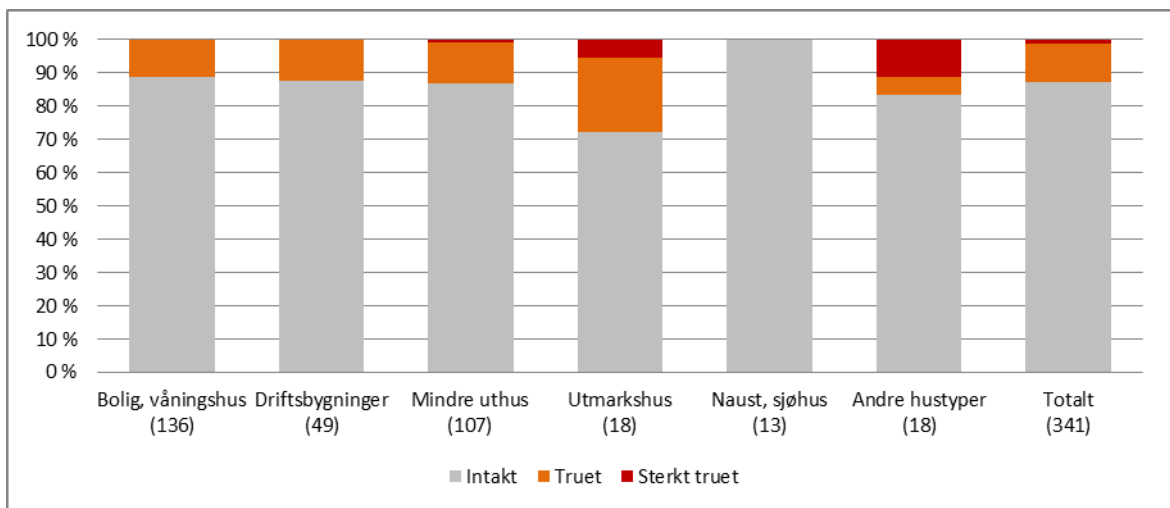
SEFRAK-BYGNINGER	BOLIGHUS, VÅNINGSHUS	DRIFTS-BYGNINGER	MINDRE UTHUS	UTMARKSHUS, SETER	NAUST, SJØHUS	ANDRE HUSTYPER	TOTALT
Undersøkt	168	62	138	52	20	24	464
Andel av totalen	36 %	13 %	30 %	11 %	4 %	5 %	100 %
Tapt 1. omdrev	10 %	8 %	13 %	46 %	20 %	21 %	16 %
Tapt 2. omdrev	5 %	5 %	2 %	11 %	6 %	5 %	5 %
Tapt 3. omdrev	1 %	6 %	7 %	24 %	7 %	0	5 %
Tapt 4. omdrev	4 %	4 %	3 %	5 %	7 %	0	3 %
Akkumulert tap	19 %	21 %	22 %	65 %	35 %	25 %	27 %
Gjenstående	136	49	107	18	13	18	341
Andel av totalen	40 %	14 %	31 %	5 %	4 %	5 %	100 %
Truet	11 %	12 %	12 %	22 %	0	6 %	11 %
Sterkt truet	0	0	1 %	6 %	0	11 %	1 %
A-endring	2 %	2 %	1 %	0	0	6 %	2 %
B-endring	31 %	24 %	6 %	0	0	17 %	18 %
C-endring	32 %	10 %	24 %	11 %	8 %	28 %	24 %
Endret totalt	65 %	37 %	31 %	11 %	8 %	50 %	45 %

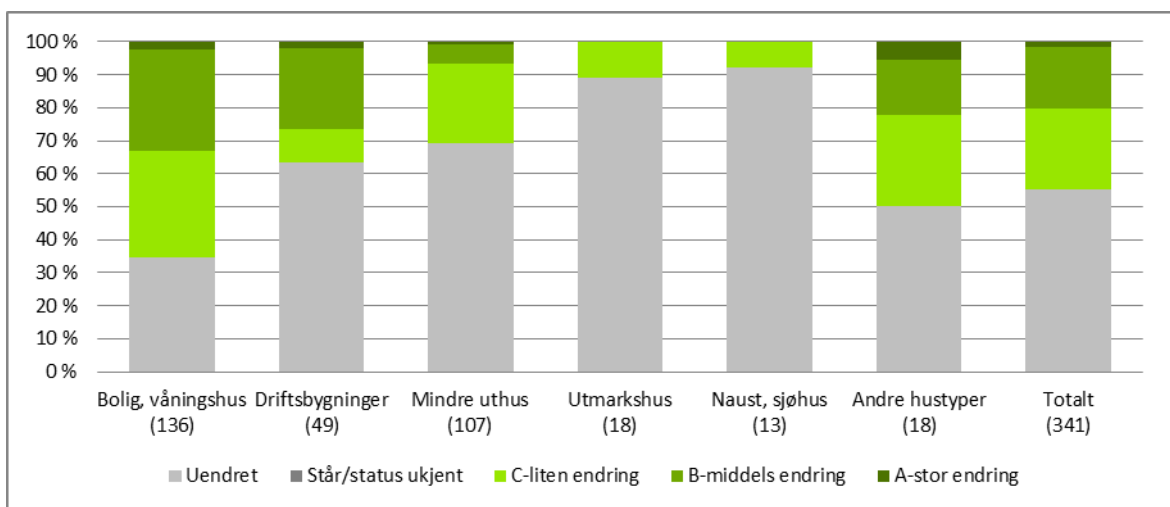
Venstre: De mindre uthusene har relativt lav tapsandel i fjerde omdrev (3 %) (18400101002). Høyre: Sjøhus/naust har relativt høy tapsandel (7 %), men ingen gjenstående naust er truet av forfall (18400108006). Foto: ÅD/NIKU 2017

Figur 10 Akkumulert tap fordelt på bygningstyper i SEFRAK. 353 undersøkte i 4. omdrev

Figur 11 Tilstand fordelt på bygningstyper i SEFRAK. 341 gjenstående i 4. omdrev

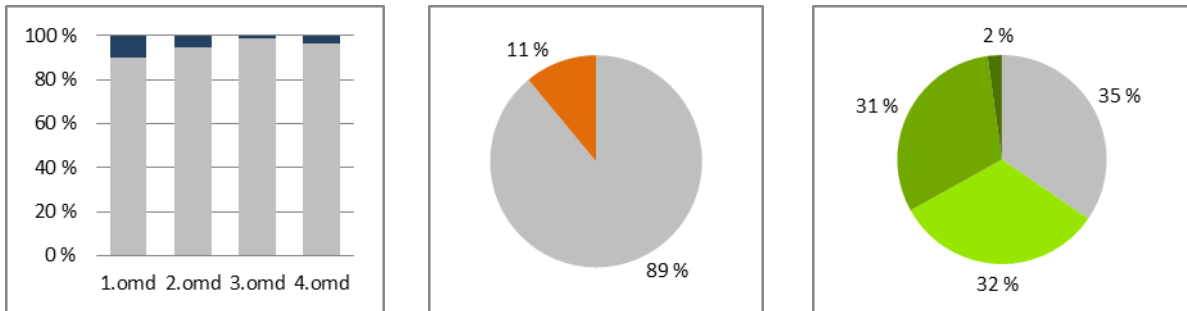

Figur 12 A-B-C-Endring fordelt på bygningstyper i SEFRAK. 341 gjenstående i 4. omdrev

5.11.1 Bolighus/våningshus

Bolighus/våningshus utgjør 40 % av de gjenstående SEFRAK-bygningene i Saltdal. Av totalt 168 boliger/våningshus i det opprinnelige undersøkelsesgrunnlaget, er nå 19 % tapt (10 %, 5 %, 1 % og 4 % i første til fjerde omdrev). Andelen tapte bolighus/våningshus i fjerde omdrev er høyere enn gjennomsnittstapet i Saltdal (4 % mot 3 %), mens det akkumulerte tapet er lavere (19 % mot 27 %). Andelen truete/sterkt truete boliger er marginalt lavere enn gjennomsnittet for alle bygningstyper i kommunen (11 % mot 12 %), og andelen endrete er høyere enn gjennomsnittet (65 % mot 45 %).

■ Tapt ■ Sterkt truet ■ Truet ■ A-stor endring ■ B-middels endring ■ C-liten endring ■ Står/ukjent ■ Øvrige gjenstående

Figur 13 Tapte, truete og endrete «Bolighus/våningshus». 141 undersøkte i 4. omdrev

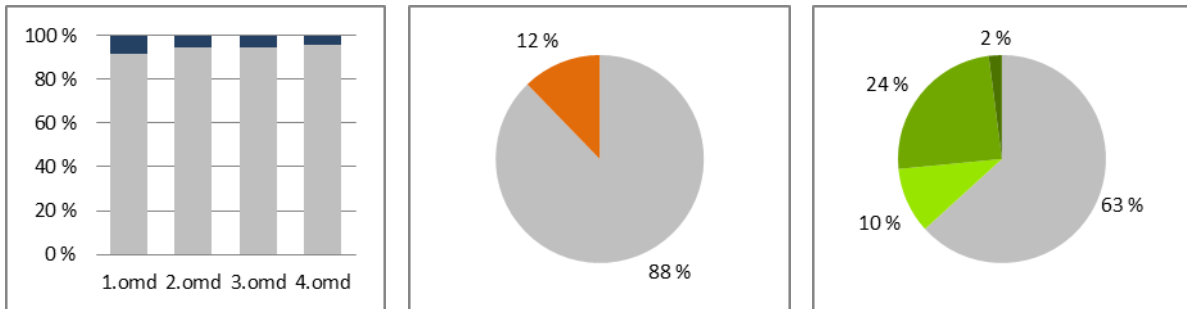

Boliger/våningshus utgjør en stor andel av de gjenstående SEFRAK-bygningene i Saltdal (40 %). 4 % av boligene var tapt i fjerde omdrev, og 11 % var truet av forfall. Mange av boligene er endret (65 %) (18400110037). Foto: ÅD/NIKU 2017

5.11.2 Driftsbygninger

Store driftsbygninger utgjør 14 % av de gjenstående SEFRAK-bygningene i Saltdal. Av totalt 62 driftsbygninger i det opprinnelige undersøkelsesgrunnlaget, er nå 21 % tapt (8 %, 5 %, 6 % og 4 % i første til fjerde omdrev). Andelen tapte driftsbygninger i fjerde omdrev er marginalt høyere enn gjennomsnittstapet for alle bygningstyper i Saltdal (4 % mot 3 %), men det akkumulerte tapet er lavere (21 % mot 27 %). Andelen truete/sterkt truete driftsbygninger ligger på gjennomsnittet for alle bygningstyper (12 %), og andelen endrete ligger under gjennomsnittet (37 % mot 45 %).

■ Tapte ■ Sterkt truet ■ Truet ■ A-stor endring ■ B-middels endring ■ C-liten endring ■ Står/ukjent ■ Øvrige gjenstående

Figur 14 Tapte, truete og endrete «Driftsbygninger». 51 undersøkte i 4. omdrev

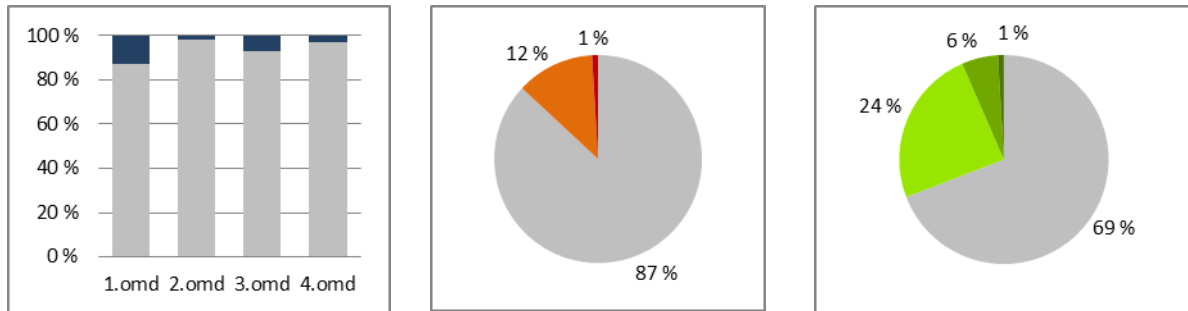

Rundt 14 % av SEFRAK-bygningene i Saltdal er større driftsbygninger. Både tapsandel og forfall ligger noenlunde på gjennomsnittet for kommunen. Karakteristisk for de store driftsbygningene er imidlertid at en stor del av endringene er volumendringer, som tyder på brukstilpasninger (18400101034). Foto: ÅD/NIKU 2017

5.11.3 Mindre uthus

Mindre uthus i og nær tunet utgjør 31 % av de gjenstående SEFRAK-bygningene i Saltdal. Av totalt 138 mindre uthus i det opprinnelige undersøkelsesgrunnlaget, er nå 22 % tapt (13 %, 2 %, 7 % og 3 % i første til fjerde omdrev). Andelen tapte av de mindre uthusene i fjerde omdrev tilsvarer gjennomsnittet for alle bygningstyper i Saltdal (3 %), mens det akkumulerte tapet er noe lavere (22 % mot 27 % i gjennomsnitt). Andelen trueete/sterkt trueete er litt høyere enn gjennomsnittet (13 % mot 12 %), mens andelen endrete ligger klart under gjennomsnittet (31 % mot 45 %).

■ Tapt ■ Sterkt trueet ■ Trueet ■ A-stor endring ■ B-middels endring ■ C-liten endring ■ Står/ukjent ■ Øvrige gjenstående

Figur 15 Tapte, trueete og endrete «Mindre uthus». 110 undersøkte i 4. omdrev

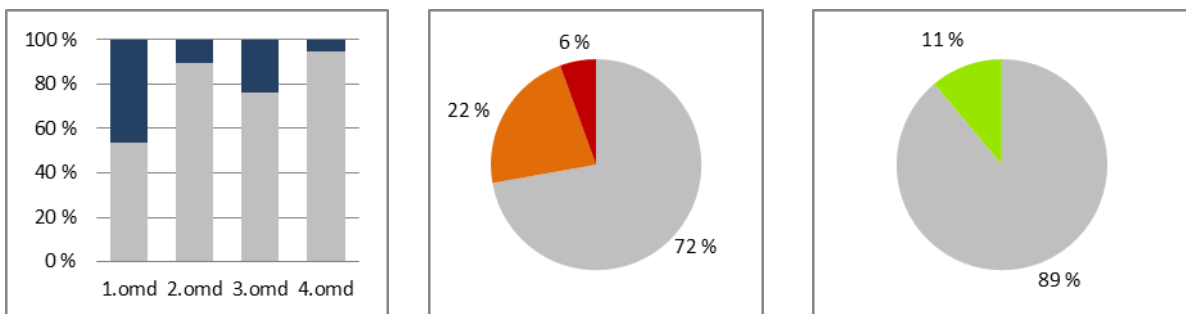

De mindre uthusene utgjør ca en tredel av de gjenstående SEFRAK-bygningene i Saltdal. Både tapsandel og forfall ligger omtrent på gjennomsnittet i kommunen. Stabburene har mindre tap og forfall enn de øvrige mindre uthusene (2 % tapt og 11 % trueet i fjerde omdrev mot 5 % tapt og 17 % trueet) (18400208020) Foto: ÅD/NIKU 2017

5.11.4 Utmarksbygninger

Utmarksbygningene utgjør kun 5 % av de gjenstående SEFRAK-bygningene i Saltdal. Av totalt 52 utmarksbygninger i det opprinnelige undersøkelsesgrunnlaget, er nå 65 % tapt (46 %, 11 %, 24 % og 5 % i første til fjerde omdrev). Andelen tapte utmarksbygninger i fjerde omdrev er noe høyere enn gjennomsnittstapet i Saltdal (5 % mot 3 %), mens det akkumulerte tapet er markant høyere enn gjennomsnittstapet i kommunen (65 % mot 27 %). Andelen truete/sterkt truete utmarksbygninger er også klart høyere enn gjennomsnittet i kommunen (28 % mot 12 %), slik at man kan forvente økt tapstakt i årene fremover. Bare to av utmarksbygningene er endret (11 % mot 45 % i gjennomsnitt for alle bygningstyper).

■ Tapt ■ Sterkt truet ■ Truet ■ A-stor endring ■ B-middels endring ■ C-liten endring ■ Står/ukjent ■ Øvrige gjenstående

Figur 16 Tapte, truete og endrete «Utmarksbygninger». 19 undersøkte i 4. omdrev

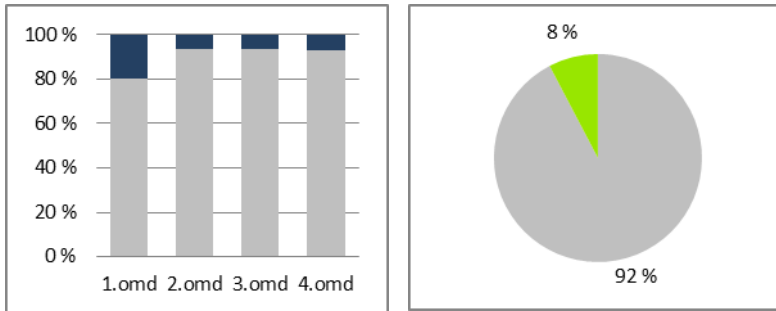

To tredeler (65 %) av de SEFRAK-registrerte utmarksbygningene i undersøkelsesgrunnlaget fra 2002 er nå tapt. Av de 18 gjenstående er det fem som er truet av forfall. Foto (18400208023): ÅD/NIKU 2017

5.11.5 Sjøhus og naust

Av totalt 20 naust i det opprinnelige undersøkelsesgrunnlaget er nå 7 tapt. De 13 stående naustene utgjør 4 % av de gjenstående SEFRAK-bygningene i Saltdal. Kun ett av de 13 naustene er registrert med liten endring, og ingen av dem er truet/sterkt truet.

■ Tapt ■ Sterkt truet ■ Truet ■ A-stor endring ■ B-middels endring ■ C-liten endring ■ Står/ukjent ■ Øvrige gjenstående

Figur 17 Tapte og endrete «Sjøhus/naust». 14 undersøkte i 4. omdrev

20 SEFRAK-registrerte naust inngikk i undersøkelsesgrunnlaget ved første kontrollregistrering i Saltdal i 2002. Syv av disse er tapt – ett var tapt i fjerde omdrev. Ingen av de 13 gjenstående er truet av forfall. Foto (18400109036): ÅD/NIKU 2017

6 Virkemidler for vern

Organisering av kulturminneforvaltningen

I Saltdal kommune ligger ansvaret for kulturminnefeltet under samhandlingsområdet Oppvekst og kultur og virksomhetsområdet Kultur. SEFRAK-skjemaer for Saltdal kommune er tilgjengelig gjennom Riksantikvarens BraArkiv.

Kommuneplan

Ny kommuneplan for Saltdal vil bli vedtatt i nær fremtid. Gjeldende kommuneplan ble vedtatt i 2003, og arealdelen i 2009. I kommuneplanens arealdel er kulturminner nevnt som ett av fire fokusområder i vassdragsplan for Saltdalselva og omkringliggende områder. Her er det fremsatt som mål å sikre kulturminner knyttet til vassdragshistorien, og dette er begrunnet med at kulturminnene er viktige både for friluftsliv og kunnskapsformidling.¹¹ Videre blir det fremhevet at det skal legges vekt på hensynet til kulturminnevern ved planlegging og utnyttelse av kystsonen i Saltdal.¹²

Kommunedelplan for Rognan sentrum

Kommunedelplan for Rognan sentrum ble vedtatt i 2005. I denne planen er det beskrevet seks områder med bevaringsverdig bebyggelse: Rognanbryggene, Haagensenverkstedet, Østerfjæra med Drageslipen, Saga i Vesterfjæra, Hoel-Hansen-gården og Telegata/Dalvegen. I bestemmelsene for bygninger med bevaringsstatus heter det at det ikke er tillatt å rive bevaringsverdige bygninger, men at slike bygninger bør brukes og vedlikeholdes med respekt for Rognans kulturarv og historiske identitet. Ved rivesøknad må dårlig teknisk bygningstilstand dokumenteres av eier. Vedlikehold av bevaringsverdige bygninger skal gjennomføres på en måte som ivaretar bygningens karakter og opprinnelige materialer og konstruksjoner. Tilbygg skal underordnes den opprinnelige bygningen, både når det gjelder volum og uttrykk.¹³

Kommunedelplan for kulturminner

Saltdal kommune fikk midler til arbeid med kulturminneplan fra Riksantikvaren i 2012 (KIK-midler).¹⁴ Kulturminneplanen er forventet vedtatt i løpet av 2019. Ifølge forstudien til kulturminneplan for Saltdal er det en målsetting at arbeidet med kulturminneplanen skal styrke kompetansen og gi bedre oversikt over kulturminner i kommunen.¹⁵ I kommunens saksframlegg om kulturminneplan heter det at planen skal belyse hvilke kulturminner som skal dokumenteres og registreres før de går tapt, hvilke kulturminner som skal bevares, hvilke tiltak for bevaring som må iverksettes, og hvilke kulturmiljøer som skal fremheves.¹⁶

Kulturminneplanen vil bli en temaplan uten forankring i plan- og bygningsloven. I kommunens saksframlegg heter det at dette krever en annen type medvirkning enn ved saksbehandling etter plan- og bygningsloven. Frivillige vil delta i feltarbeid og registrering, og det er opprettet en arbeidsgruppe bestående av representanter fra historielaget, kystlaget, museet og ansatte i

¹¹ Saltdal kommune: Kommuneplanens arealdel 2009-2013, s 20, 21

¹² Saltdal kommune: Kommuneplanens arealdel 2009-2013, s 26

¹³ Saltdal kommune: Kommunedelplan for Rognan sentrum, vedtatt 26.04.05, s 28

¹⁴ Riksantikvarens hjemmeside, lest 05.03.19: www.riksantikvaren.no

¹⁵ Brekke, Arnstein: Forstudie for kulturminneplan. Saltdal kommune 2016

¹⁶ Saltdal kommune: Saksframlegg, arkivsak 2011/802

kommunens planavdeling. Lag, foreninger og privatpersoner fremheves som en ressurs i arbeidet, og både ungdomsråd og eldreråd skal ha mulighet til å uttale seg underveis.¹⁷

Fredet etter kulturminneloven

Saltdal kommune har én vedtaksfredet bygning, stabburet på Olgård, og én forskriftsfredet bygning, Skogvokterboligen på Storjord.

Vern etter plan- og bygningsloven

Med utgangspunkt i oversikt fra planavdelingen i Saltdal kommune, har NIKU registrert 13 objekter regulert til bevaring i kommunen.

LNF-områder

Ingen av de undersøkte SEFRAK-bygningene lå i LNF-områder (ifølge kommuneplanregisteret i Norge digitalt). LNF-områder er landbruks-, natur- og friluftsområder, hvor det kun er tillatt med bygge- og anleggsvirksomhet som har direkte tilknytning til landbruk eller stedbunden næring.¹⁸

94 % av de undersøkte SEFRAK-bygningene eldre enn 1900 i Saltdal kommune ligger i spredtbygde områder. Stabburet i Skipmannvik, til høyre i bildet, er fra slutten av 1800-tallet, ifølge SEFRAK-registeret (18400101062). Foto: ÅD/NIKU 2017

¹⁷ Saltdal kommune: Saksfremlegg, arkivsak 2011/802

¹⁸ LOV-2008-06-27-71: Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven) § 11-7 nr 5

Saltdal kirke (over) og Øvre Saltdal kirke (under) er listeført av Riksantikvaren og inngår i kontrollen av verneverdige kulturminner i overvåkingsprogrammet. Begge kirkene ble registrert i god stand. Foto: ÅD/NIKU 2017

Kilder

- Brekke, Arnstein og Ellen Devold: Rapport. Verneverdi – sårbarhet – muligheter. Rognanfjæra 2010
- Brekke, Arnstein: Forstudie for kulturminneplan. Saltdal kommune 2016
- Broe, Unni og Solrun Skogstad, 2007: Gamle hus da og nå. Status for SEFRAK-registrerte bygninger Saltdal kommune, Nordland fylke 2002
- Broe, Unni og Solrun Skogstad, 2009: Gamle hus da og nå 2002-2007. Status for SEFRAK-registrerte bygninger Saltdal kommune, Nordland fylke 2007, 2. omverv
- Dammann, Åse, 2013: Gamle hus da og nå. Status for SEFRAK-registrerte bygninger. Saltdal kommune. Nordland fylke 2012. 3. omdrev. NIKU Rapport 63
- Dammann, Åse, 2015: Gamle hus da og nå. Status for SEFRAK-registrerte bygninger i 18 kommuner. Sammendragsrapport for Riksantikvarens miljøovervåkingsprogram 2000-2014. NIKU Rapport 82
- FOR-2011-11-09-1088: Forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer, kap 1
- LOV-1978-06-09-50: Lov om kulturminner (kulturminneloven)
- LOV-2008-06-27-71: Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven)
- NB!-register på Riksantikvarens hjemmeside: <http://nb.ra.no/nb/index.jsf>
- Prosjekt Nordland båtbyggermuseum: <https://batbyggermuseum.wordpress.com/>
- Riksantikvaren 1979 (2. utgave): Registrering av faste kulturminner i Norge. C Kodeliste for registrering av hus, rubrikk 28
- Riksantikvaren 2015: Veileder. Kommunalt verneverdige kulturminner i Askeladden
- Riksantikvaren BraArkiv: SEFRAK-registreringen i Saltdal. SEFRAK-skjemaer og foto
- Riksantikvaren: Gamle hus da og nå – kontrollregistrering Saltdal kommune 2002, 2007, 2012. Foto og rådata
- Riksantikvaren: Registrering av faste kulturminner i Norge. C Kodeliste for registrering av hus
- Riksantikvaren: Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner – kontrollregistrering Saltdal kommune 2017. Foto og rådata
- Riksantikvarens hjemmeside: <http://www.riksantikvaren.no/Tema/Miljoeovervaaking>
- Riksantikvarens hjemmeside: <http://www.riksantikvaren.no/Veiledning/SEFRAK-registeret>
- Rundskriv T-3/00 fra Kirke- utdannings og forskningsdepartementet og Miljøverndepartementet: Forvaltning av kirke, kirkegård og kirkens omgivelser som kulturminne og kulturmiljø
- Saltdal kommune: Kommunedelplan for Rognan sentrum, vedtatt 26.04.05
- Saltdal kommune: Kommuneplanens arealdel 2009-2013
- Saltdal kommune: Saksfremlegg, arkivsak 2011/802
- Statens kartverk, Geovekst: Kartgrunnlag
- Statistisk sentralbyrå: <http://statbank.ssb.no/statistikbanken>

Vedlegg 1: Samlet resultat 10 kommuner

Tabell 12 Nøkkeltall SEFRAK-bygninger. 10 kommuner. 1.-3. omdrev

SEFRAK	1. omd	Undersøkt	Tapt	Årlig tap	2. omd	Undersøkt	Tapt	Årlig tap	3. omd	Undersøkt	Tapt	Årlig tap	Gjenstående			
Kautokeino	ca 1985-2000	40	17	43 %	2,8 %	2005	23	3	13 %	2,6 %	2010	20	1	5 %	1,0 %	19
Nord-Aurdal	ca 1983-2000	1350	173	13 %	0,8 %	2005	1177	62	5 %	1,1 %	2010	1115	46	4 %	0,8 %	1069
Nittedal	ca 1974-1994	351	75	21 %	1,1 %	1994-2006	276	16	6 %	0,5 %	2011	260	11	4 %	0,8 %	249
Tromsø	ca 1985-2001	1086	152	14 %	0,9 %	2006	934	40	4 %	0,9 %	2011	894	53	6 %	1,2 %	841
Saltdal	ca 1990-2002	464	73	16 %	1,3 %	2007	391	18	5 %	0,9 %	2012	373	20	5 %	1,1 %	353
Sandnes	ca 1982-2002	781	235	30 %	1,5 %	2007	546	33	6 %	1,2 %	2012	513	29	6 %	1,1 %	484
Flora	ca 1992-2003	686	52	8 %	0,8 %	2008	634	31	5 %	1,0 %	2013	603	27	4 %	0,9 %	576
Melhus	ca 1985-2003	1429	287	20 %	1,1 %	2008	1142	38	3 %	0,7 %	2013	1104	31	3 %	0,6 %	1073
Bø	ca 1986-2004	803	111	14 %	0,8 %	2009	692	29	4 %	0,8 %	2014	663	21	3 %	0,6 %	642
Samnanger	ca 1983-2004	468	102	22 %	1,0 %	2009	366	21	6 %	1,1 %	2014	345	23	7 %	1,3 %	322
Totalt		7458	1277	17 %	1,2 %		6181	291	5 %	1,1 %		5890	262	4 %	0,9 %	5628

Tabell 13 Nøkkeltall SEFRAK-bygninger. 6 kommuner. 4. omdrev

SEFRAK	4. omd	Undersøkt	Tapt	Gjenstående	Endret totalt	A-stor endring	B-middels endring	C-liten endring	Står	Truet	Sterkt truet							
Kautokeino	2015	19	1	5 %	18	1	6 %	0	0 %	1	6 %	0	0 %	0	7	39 %	4	22 %
Nord-Aurdal	2015	1069	33	3 %	1036	380	37 %	31	3 %	100	10 %	249	24 %	11	175	17 %	54	5 %
Nittedal	2016	249	5	2 %	244	166	68 %	20	8 %	63	26 %	83	34 %	6	12	5 %	12	5 %
Tromsø	2016	841	48	6 %	793	486	61 %	26	3 %	177	22 %	283	36 %	21	67	8 %	20	3 %
Saltdal	2017	353	12	3 %	341	152	45 %	6	2 %	63	18 %	83	24 %	0	39	11 %	4	1 %
Sandnes	2017	484	21	4 %	463	290	63 %	7	2 %	102	22 %	181	39 %	11	42	9 %	8	2 %
Flora	2018	576																
Melhus	2018	1073																
Bø	2019	642																
Samnanger	2019	322																
Totalt		5628																

Tabell 14 Nøkkeltall kommunalt verneverdige kulturminner

KOMMUNALT VERNEVERDIGE	År	Undersøkt	Truet	Sterkt truet
Kautokeino	2015	0		
Nord-Aurdal	2015	0		
Nittedal	2016	82	3	4 %
Tromsø	2016	286	6	2 %
Saltdal	2017	13	0	0
Sandnes	2017	254	19	7 %
Flora	2018			
Melhus	2018			
Bø	2019			
Samnanger	2019			
Totalt				

Tabell 15 Nøkkeltall statlig listeførte bygninger verneklasse 2

STATLIG LISTEFØRTE BYGNINGER VK2	År	Undersøkt	Truet	Sterkt truet
Kautokeino	2015	0		
Nord-Aurdal	2015	0		
Nittedal	2016	0		
Tromsø	2016	12	0	0
Saltdal	2017	0		
Sandnes	2017	0		
Flora	2018	0		
Melhus	2018	0		
Bø	2019	0		
Samnanger	2019	0		
Totalt		12	0	0

Tabell 16 Nøkkeltall listeførte kirker

LISTEFØRTE KIRKER	År	Undersøkt	Truet	Sterkt truet
Kautokeino	2015	0		
Nord-Aurdal	2015	3	0	0
Nittedal	2016	1	0	0
Tromsø	2016	4	0	0
Saltdal	2017	2	0	0
Sandnes	2017	2	0	0
Flora	2018	1	0	0
Melhus	2018	4	0	0
Bø	2019	1		
Samnanger	2019	1		
Totalt		19		

Vedlegg 2: Detaljert resultat SEFRAK-bygninger Saltdal

Tabell 17 Detaljert resultat SEFRAK-bygninger. Bygningstyper og bygningskategorier

BYGNINGSTYPER	1. omdrev		2. omdrev		3. omdrev		4. omdrev		Gjenstående	Endret		A-stor		B-middels		C-liten		Står/ukjent		Truet		Sterkt truet						
	Undersøkt	Tapt	Undersøkt	Tapt	Undersøkt	Tapt	Undersøkt	Tapt		totalt	endring	endring	endring	endringsgrad	Truet	Sterkt truet												
Våningshus	168	17	10 %	151	8	5 %	143	2	1 %	141	5	4 %	136	89	65 %	3	2 %	42	31 %	44	32 %	0	0	15	11 %	0	0	
Bolighus, våningshus	168	17	10 %	151	8	5 %	143	2	1 %	141	5	4 %	136	89	65 %	3	2 %	42	31 %	44	32 %	0	0	15	11 %	0	0	
Driftsbygning	48	2	4 %	46	3	7 %	43	2	5 %	41	2	5 %	39	16	41 %	1	3 %	11	28 %	4	10 %	0	0	4	10 %	0	0	
Fjøs, stall, låve	14	3	21 %	11	0	0	11	1	9 %	10	0	0	10	2	20 %	0	0	1	10 %	1	10 %	0	0	2	20 %	0	0	
Driftsbygninger i tunet	62	5	8 %	57	3	5 %	54	3	6 %	51	2	4 %	49	18	37 %	1	2 %	12	24 %	5	10 %	0	0	6	12 %	0	0	
Mindre uthus i/nær tunet	55	8	15 %	47	1	2 %	46	3	7 %	43	2	5 %	41	11	27 %	0	0	2	5 %	9	22 %	0	0	6	15 %	1	2 %	
Sidebygning	3	1	33 %	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stabbur, loft	80	9	11 %	71	1	1 %	70	5	7 %	65	1	2 %	64	22	34 %	1	2 %	4	6 %	17	27 %	0	0	7	11 %	0	0	
Mindre uthus i/nær tunet	138	18	13 %	120	2	2 %	118	8	7 %	110	3	3 %	107	33	31 %	1	1 %	6	6 %	26	24 %	0	0	13	12 %	1	1 %	
Koie	3	0	0	3	1	33 %	2	1	50 %	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kvern, sag	9	3	33 %	6	1	17 %	5	1	20 %	4	0	0	4	1	25 %	0	0	0	0	1	25 %	0	0	0	0	0	0	0
Seterbu/sel	3	1	33 %	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	50 %
Utløe, sommerfjøs	36	20	56 %	16	1	6 %	15	4	27 %	11	1	9 %	10	1	10 %	0	0	0	0	1	10 %	0	0	4	40 %	0	0	
Andre hus i utmark	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hus i utmark, seter	52	24	46 %	28	3	11 %	25	6	24 %	19	1	5 %	18	2	11 %	0	0	0	0	2	11 %	0	0	4	22 %	1	6 %	
Naust, sjøbu	19	4	21 %	15	1	7 %	14	1	7 %	13	0	0	13	1	8 %	0	0	0	0	1	8 %	0	0	0	0	0	0	0
Sjøhus, brygge	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	1	100 %	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Naust, sjøhus, fyr	20	4	20 %	16	1	6 %	15	1	7 %	14	1	7 %	13	1	8 %	0	0	0	0	1	8 %	0	0	0	0	0	0	0
Hytte	5	1	20 %	4	0	0	4	0	0	4	0	0	4	3	75 %	1	25 %	1	25 %	1	25 %	0	0	0	0	0	0	0
Næringsbygg	5	0	0	5	0	0	5	0	0	5	0	0	5	1	20 %	0	0	0	0	1	20 %	0	0	1	20 %	1	20 %	
Skole	6	1	17 %	5	1	20 %	4	0	0	4	0	0	4	2	50 %	0	0	1	25 %	1	25 %	0	0	0	0	1	25 %	
Ukjent	2	1	50 %	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Annet	6	2	33 %	4	0	0	4	0	0	4	0	0	4	3	75 %	0	0	1	25 %	2	50 %	0	0	0	0	0	0	0
Andre hustyper	24	5	21 %	19	1	5 %	18	0	0	18	0	0	18	9	50 %	1	6 %	3	17 %	5	28 %	0	0	1	6 %	2	11 %	
Totalt	464	73	16 %	391	18	5 %	373	20	5 %	353	12	3 %	341	152	45 %	6	2 %	63	18 %	83	24 %	0	0	39	11 %	4	1 %	

Tabell 18 Detaljert resultat SEFRAK-bygninger. Sosial miljøsammenheng

SOSIAL MILJØSAMMENHENG	1. omdrev		2. omdrev		3. omdrev		4. omdrev		Gjen- stående	Endret totalt	A-stor endring	B-middels endring	C-liten endring	Står/ukjent		Truet	Sterkt truet										
	Undersøkt	Tapt	Undersøkt	Tapt	Undersøkt	Tapt	Undersøkt	Tapt						endringsgrad													
Annen næringsdrivende	14	2	14 %	12		0 %	12	0	0	12	1	8 %	11	4	36 %	0	0	1	9 %	3	27 %	0	0	1	9 %	1	9 %
Arbeider, husmann, tjenestemann	32	4	13 %	28		0 %	28	0	0	28	0	0	28	14	50 %	1	4 %	3	11 %	10	36 %	0	0	5	18 %	0	0
Bonde	399	65	16 %	334	17	5 %	317	20	6 %	297	11	4 %	286	126	44 %	5	2 %	55	19 %	66	23 %	0	0	33	12 %	3	1 %
Embetsverk, institusjon	8	0	0	8	1	13 %	7	0	0	7	0	0	7	5	71 %	0	0	2	29 %	3	43 %	0	0	0	0	0	0
Fisker	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	1	50 %	0	0	0	0	1	50 %	0	0	0	0	0	0
Ukjent	9	2	22 %	7	0	0	7	0	0	7	0	0	7	2	29 %	0	0	2	29 %	0	0	0	0	0	0	0	0
Totalt	464	73	16 %	391	18	5 %	373	20	5 %	353	12	3 %	341	152	45 %	6	2 %	63	18 %	83	24 %	0	0	39	11 %	4	1 %

Tabell 19 Detaljert resultat SEFRAK-bygninger. Samfunnssektor

SAMFUNNSSEKTOR	1. omdrev		2. omdrev		3. omdrev		4. omdrev		Gjen- stående	Endret totalt	A-stor endring	B-middels endring	C-liten endring	Står/ukjent		Truet	Sterkt truet										
	Undersøkt	Tapt	Undersøkt	Tapt	Undersøkt	Tapt	Undersøkt	Tapt						endringsgrad													
Andre sektorer	11	1	9 %	10	1	10 %	9	0	0	9	0	0	9	6	67 %	0	0	3	33 %	3	33 %	0	0	0	0	1	11 %
Fast bosetting uten næringstilknytning	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	1	50 %	0	0	0	0	1	50 %	0	0	0	0	0	0
Industri, merkantil virksomhet	2	1	50 %	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	100 %	
Landbruk, fiske, fangst	445	69	16 %	376	17	5 %	359	20	6 %	339	12	4 %	327	145	44 %	6	2 %	60	18 %	79	24 %	0	0	39	12 %	2	1 %
Ukjent	4	2	50 %	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totalt	464	73	16 %	391	18	5 %	373	20	5 %	353	12	3 %	341	152	45 %	6	2 %	63	18 %	83	24 %	0	0	39	11 %	4	1 %

Tabell 20 Detaljert resultat SEFRAK-bygninger. Tettbygd/spredtbygd

SPRETTBYGD TETTBYGD	1. omdrev		2. omdrev		3. omdrev		4. omdrev		Gjen- stående	Endret totalt	A-stor endring	B-middels endring	C-liten endring	Står/ukjent		Truet	Sterkt truet										
	Undersøkt	Tapt	Undersøkt	Tapt	Undersøkt	Tapt	Undersøkt	Tapt						endringsgrad													
Spredtbygd	441	72	16 %	369	16	4 %	353	20	6 %	333	11	3 %	322	147	46 %	6	2 %	61	19 %	80	25 %	0	0	39	12 %	4	1 %
Tettbygd	23	1	4 %	22	2	9 %	20	0	0	20	1	5 %	19	5	26 %	0	0	2	11 %	3	16 %	0	0	0	0	0	0
Totalt	464	73	16 %	391	18	5 %	373	20	5 %	353	12	3 %	341	152	45 %	6	2 %	63	18 %	83	24 %	0	0	39	11 %	4	1 %

Tabell 21 Detaljert resultat SEFRAK-bygninger. Geografiske områder

GEOGRAFISKE OMRÅDER	1. omdrev		2. omdrev		3. omdrev		4. omdrev		Gjen- stående	Endret totalt	A-stor endring	B-middels endring	C-liten endring	Står/ukjent		Truet	Sterkt truet										
	Undersøkt	Tapt	Undersøkt	Tapt	Undersøkt	Tapt	Undersøkt	Tapt						endringsgrad													
Nedre Saltdal	295	40	14 %	255	9	4 %	246	13	5 %	233	10	4 %	223	107	48 %	4	2 %	48	22 %	55	25 %	0	0	25	11 %	1	0 %
Øvre Saltdal	169	33	20 %	136	9	7 %	127	7	6 %	120	2	2 %	118	45	38 %	2	2 %	15	13 %	28	24 %	0	0	14	12 %	3	3 %
Totalt	464	73	16 %	391	18	5 %	373	20	5 %	353	12	3 %	341	152	45 %	6	2 %	63	18 %	83	24 %	0	0	39	11 %	4	1 %

Vedlegg 3: Registreringsparametere og analytiske kategorier

Tabell 22 Registreringsparametere i overvåkingsprogrammet

STATUS	BESKRIVELSE
Tap	Absolutt tap av SEFRAK-registrerte objekter siden registreringstidspunktet. At huset fysisk sett er tapt eller flyttet til annet sted
Endret	Endret i forhold til den opprinnelige SEFRAK-registreringen
Uendret	Ingen eller mindre endringer i forhold til den opprinnelige SEFRAK-registreringen. Se nærmere presisering under C-endring
Står	Ukjent endringsgrad. Brukes for enkelte bygninger hvor det er vanskelig å klassifisere endringsgrad. Årsaken kan være fotokvaliteten på det opprinnelige SEFRAK-skjemaet, eller huset kan være utilgjengelig eller under oppussing/ombygging
Gjenoppstått	Hus som har vært midlertidig tatt ned og lagret ved tidligere kontrollregistrering, og som er satt opp i tilnærmet opprinnelig materiale og fysisk sammenheng, registreres som gjenoppstått
ÅRSAKER TIL TAP	BESKRIVELSE
Brent/naturkatastrofe	
Falt i ruin	
Flytting	Hus som er flyttet registreres som tapt, med unntak av flytting innen et snevert geografisk område, for eksempel gårdstunet
Forfall/opprydding	
Offentlig vedtak/planvedtak	
Riving	
Ukjent	
TILSTAND	BESKRIVELSE
Intakt	Huset står og er i normalt god teknisk tilstand
Truet	Dårlig teknisk tilstand. Manglende vedlikehold over lengre tid
Sterkt truet	Huset er i svært dårlig teknisk tilstand
ENDRING ABC	BESKRIVELSE
A-endring	Stor volumendring. Sterk grad av ombygging. Endring av bygningens grunnflate. Tilbygg/påbygg som i størrelse dominerer den opprinnelige bygningen. Bygningens opprinnelige volumkarakter er endret. Stor del av bygningen revet
B-endring	Liten volumendring. Mindre omfattende ombygging. Utvidelse av bygningens grunnflate. Mindre påbygg/tilbygg som underordner seg det eksisterende bygningsvolum. Mindre del av bygningen revet
C-endring	Overflateendring. Endring av bygningens karakter gjennom generelt vedlikehold, for eksempel ved utskifting av ytre bygningselementer som panel, takbelegg og vinduer/listverk. Mindre endringer, som skifting mellom relativt moderne taktekkning som bølgeblekk, eternitplater, asbestplater, aluminiumsplater, papp m.m. regnes ikke som endring. Det samme gjelder også utskifting av enkelte vinduer som har samme format, men hvor detaljene er vanskelig å kontrollere før/nå. Hvis panel, listverk, vinduer og takbelegg er helt fornyet, men er av samme type som ved den opprinnelige registreringen, vil dette i de fleste tilfeller ikke bli registrert som endring. Undersøkelsen vil derfor ikke fange opp tap av autentisitet på detaljnivå
ANNEN ENDRING	BESKRIVELSE
Deler av hus revet	En typisk endring er at deler av huset er bygd i lettere konstruksjon og er mer utsatt for forfall og derfor blir revet, mens den tømrete delen står igjen. Vanlig for driftsbygninger
Tilbakeført til eldre uttrykk	Endringer som representerer en tilbakeføring til eldre uttrykk eller stil
Dokumentert stilhistorisk tilbakeført	Tilbakeføring basert på dokumentert grunnlag

Tabell 23 Kategorier av vernestatus

VERNESTATUS	HJEMMEL
Fredet etter kml	Kulturminneloven
Vernet etter pbl	Plan- og bygningsloven
Listeført kirke	Rundskriv T-3/00 (Kirkerundskrivet)
Statlig listeført bygning verneklasse 2	Statlig landsverneplan
Kulturmiljø i kommuneplan	Kommuneplan
Kulturmiljø i kommunedelplan	Kommunedelplan
Prioritert liste i kulturminneplan	Kulturminneplan
NBI-område	Riksantikvarens NBI-register
LNF-område	Landbruks-, natur- og friluftsområder lagt ut i kommuneplan i henhold til plan- og bygningsloven

Tabell 24 Kategorier av bygningstyper

BYGNINGSTYPE	UNDERKATEGORI
Bolighus/våningshus	Bolig
	Våningshus
Bygård	Bygård
Driftsbygninger i tunet	Driftsbygning
	Fjøs, stall, låve
Mindre uthus i/nær tunet	Sidebygning
	Stabbur, loft
	Uthus knyttet til bolig/bygård
	Andre mindre uthus i/nær tunet
Hus i utmark/seter	Koie
	Kvern, sag
	Seterbu/sel
	Seterfjøs
	Seterløe
	Utløe, sommerfjøs
	Andre hus i utmark
	Andre hus på setra
	Naust, sjøhus, fyr m.m.
Naust, sjøbu	
Rorbu	
Sjøhus, brygge	
Andre hustyper	Bygdemagasin, telthus, tollbu
	Forretningsbygg
	Forsamlingshus
	Hotell, gjestgiveri, skystasjon, kafé mm
	Hytte
	Kirke, kapell
	Kommunehus
	Kraftstasjon, transformatorstasjon
	Næringsbygg
	Skole/internat
	Stasjonsbygning
	Sykehus, pleiehjem
	Ukjent

Tabell 25 Kategorier av samfunnssektor

SAMFUNNSSEKTOR	SEFRAK TALLKODE
Fast bosetting uten næringstilknytning	200
Industri/merkantil virksomhet	400-500
Landbruk, fiske, fangst	100
Andre sektorer	300, 600-900

Tabell 26 Kategorier av sosial miljøsammenheng

SOSIAL MILJØSAMMENHENG	SEFRAK TALLKODE
Arbeider, husmann, tjenestemann	30-39
Bonde	25
Embetsverk, institusjon	10-19
Fisker	26

Tabell 27 Geografiske kategorier i 10 kommuner

BØ	OMRÅDER	SEFRAK-KRETS	TETT-/SPREDTBYGD	SEFRAK-KRETS
			Sentrum	5-6
			Periferi	1-4, 7-11
FLORA	OMRÅDER	SEFRAK-KRETS	TETT-/SPREDTBYGD	SEFRAK-KRETS
	Florelandet/Brandsøya	301-318		
	Eikefjord/Bru (fjordene)	101-119		
	Kinn (øyene)	201-208		
KAUTOKEINO	OMRÅDER	SEFRAK-KRETS	TETT-/SPREDTBYGD	SEFRAK-KRETS
	Galanito	2	Tettbygd	1
	Lappoluobbal	6	Spredtbygd	2-7
	Mazé	7		
	Mieronjævre	4		
	Soattefielbma	5		
	Kautokeino	1		
MELHUS	OMRÅDER	SEFRAK-KRETS	TETT-/SPREDTBYGD	SEFRAK-KRETS
	Flå	13-15	Melhus kommunesenter	3-5, 11
	Horg	16-24	Øvrige tettbygd	9, 13, 18, 22, 26
	Hølanda	25-30	Spredtbygd	1-2, 6-8, 10, 12, 14-17, 19-21, 23-25, 27-30
	Melhus	1-12		
NITTEDAL	OMRÅDER	SEFRAK-KRETS	TETT-/SPREDTBYGD	SEFRAK-KRETS
	Øvre Hakadal	17-18	Tettbygd	2, 9, 12
	Nittedal for øvrig	2-15	Spredtbygd	4-7, 13-18
NORD-AURDAL	OMRÅDER	SEFRAK-KRETS	TETT-/SPREDTBYGD	SEFRAK-KRETS
	Aurdal kirkesogn	18-23	Tettbygd	9-10, 15-16, 18
	Skrautvål kirkesogn	12-13	Spredtbygd	1-8, 11-14, 17, 19-23
	Svenes kirkesogn	3-4, 6-9		
	Tingnes kirkesogn	10-11, 14-17		
	Tisleidalen kirkesogn	5		
	Ulnes kirkesogn	1-2		
SALTDAL	OMRÅDER	SEFRAK-KRETS	TETT-/SPREDTBYGD	SEFRAK-KRETS
	Nedre Saltdal	101-115	Tettbygd	105, 208
	Øvre Saltdal	201-209	Spredtbygd	101-104, 107-207, 209
SANDNES	OMRÅDER	SEFRAK-KRETS	TETT-/SPREDTBYGD	SEFRAK-KRETS
	Høle	31-34	Tettbygd	1, 9, 17, 27
	Høyland	5-25, 35-36	Spredtbygd	5-8, 10-14, 19-26, 28-36
	Riska	26-30		
SAMNANGER	OMRÅDER	SEFRAK-KRETS	TETT-/SPREDTBYGD	SEFRAK-KRETS
			Tysse tettsted	9
			Spredtbygd	1-8, 10
TROMSØ	OMRÅDER	SEFRAK-KRETS	TETT-/SPREDTBYGD	SEFRAK-KRETS
	Gamle Tromsø by	102-127	Tettbygd	102-1501, 2030-2060, 4104
	Hillesøy	4101-4306	Spredtbygd	1502-2020, 2070-4103, 4201-4508
	Tromsøysund	202-3202, 4001-4005, 4401-4508		
	Ullsfjord	3301-3308		

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 53/2019

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt.
14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00